

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΚΒ΄

Συνδρομὴ ἑτησια: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου. Ἐκαστ. ἔτους καὶ εἶναι ἑτησια. — Γραφεῖον Διευθ. Ὁδὸς Σταδίου 32. 28 Σεπτεμβρίου 1886

Ο ΠΑΠΠΑ ΝΑΡΚΙΣΣΟΣ

Ἀιτήγημα

Α΄

— Παππαδιά μου, εἶπεν ὁ παππᾶ Νάρκισσος ἀφοῦ ἀπέφαγε καὶ ἔκαμε τὸν σταυρὸν του, παππαδιά μου, μοῦ καταβαίνει ὁ ὕπνος γλυκὰ γλυκά. Μὲ τὴν ἄδειάν σου θὰ τὸν πάρω.

— Νὰ τὸν πάρης καὶ νὰ τὸν καλοπάρης, παππᾶ μου. Σοῦ ἀξίζει νὰ ἡσυχάσης ὕστερα ἀπὸ τόσην κούρτσιν σήμερον. Καὶ οὔτε θὰ ἔλθῃ κανεὶς νὰ σε ταράξῃ μὲ αὐτὸ τὸ ἥλιοπύρι.

Καὶ ἤρχισεν ἡ παππαδιά νὰ μεταφέρῃ ἀπὸ τὴν τράπεζαν εἰς τὸν νεροχύτην τὰ ὀλίγα πινάκια καὶ τὰ δύο μαχαιροπήρουνα, διὰ νὰ τὰ καθαρίσῃ προτοῦ τὰ τοποθετήσῃ εἰς τὴν ἐξέχουσαν ἐπὶ τοῦ τοίχου σανίδα, μεταξὺ τοῦ νεροχύτου καὶ τῆς ἐστίας. Διότι τὸ δωμάτιον ἐκεῖνο ἦτο συγχρόνως καὶ μαγειρεῖον καὶ ἐστιατόριον καὶ αἰθουσα. Ἡ τράπεζα ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔφαγον τὸ λιτὸν γεῦμά των, τέσσαρες ζῦλινοι καθέκλαι καὶ εἰς ψάθινος καναπές ἦσαν τὰ μόνα ἐπιπλά του. Ὁ καναπὲς ἦτο ἄντικρυ τῆς ἐστίας. Ἄνωθεν αὐτοῦ ἐκρέματο ἐπὶ τοῦ τοίχου, ἐντὸς μαύρου ζυλίνου πλασιῖου (χωρὶς ὅμως ὕαλον), λιθογραφία κιτρίνη ἐκ τῆς πολυκαιρίας παριστώσα τὴν ἄφιξιν τοῦ βασιλέως Ὁθωνος εἰς Ναύπλιον. Ἀπέναντι τῆς εἰσόδου, εἰς μὲν τὴν πρὸς τὰ δεξιὰ γωνίαν τοῦ τοίχου ἦτο ἡ θύρα τοῦ κοιτώνος, εἰς δὲ τὴν πρὸς τ' ἀριστερὰ ἡ θύρα τοῦ κήπου. Μεταξὺ τῶν δύο θυρῶν ἔκειτο κιβώτιον ὀγκῶδες πρασίνου χρώματος, ἐπ' αὐτοῦ δὲ τάπης μικρὸς διπλωμένος εἰς τέσσαρα. Τὸν τοίχον ἄνωθεν τοῦ κιβωτίου ἐστόλιζεν ἑτέρα λιθογραφία, ἄνευ πλασιῖου αὕτη, προσηλωμένη ἐπὶ τοῦ τοίχου διὰ τεσσάρων μικρῶν καρβίων καὶ παριστώσα, ὄχι πολὺ ἐντέχνως, τὴν ἀποψιν τοῦ ἐν Τήνῳ ναοῦ τῆς Εὐαγγελιστρίας ἐνθύμημα τοῦτο, προδήλως, εὐλαβοῦς τοῦ οἰκοδεσπότου ἀποδημίας εἰς τὸ προσκυνητᾶριον ἐκεῖνο.

Κατάντικρυ τοῦ κιβωτίου ἦτο ἡ θύρα τῆς οἰκίας, ἐκατέρωθεν δὲ αὐτῆς δύο παράθυρα, τῶν ὁποίων τὰ φύλλα ἦσαν κλειστά. Ἡ θύρα ἐχωρίζετο ὀριζοντιῶς εἰς δύο φύλλα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν κάτω ἦτο κλειστόν, τὸ δὲ ἄνω ἀνοικτὸν

πρὸς τὸν στενὸν ἔξω δρομίσκον, καὶ εἰσῆρχετο δι' αὐτοῦ ἐντὸς τοῦ δωματίου τὸ ἄφθονον φῶς τοῦ μεσημβρινοῦ ἡλίου.

Ἐν τούτοις ὁ παππᾶ Νάρκισσος ἐγερθεὶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν κοιτῶνα, ἔφερεν ἐκεῖθεν τὸ προσκέφαλό του, τὸ ἔθεσεν ἐπὶ τοῦ καναπέ, ἔκλεισε καὶ τὸ ἄνω φύλλον τῆς θύρας διὰ νὰ γείνη τὸ δωμάτιον σκοτεινὸν καὶ δροσερόν, καὶ ἐξηπλώθη εἰς τὸν καναπέν. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγα λεπτὰ ἠγέρθη πάλιν, ἐπῆρε τὸν ἐπὶ τοῦ κιβωτίου τάπητα, τὸν ἐξεδίπλωσε, τὸν ἠπλωσε μετὰ προσοχῆς ἐπὶ τοῦ καναπέ καὶ ἐστρώθη μετὰ μεγαλειτέρας ἢ πρότερον εὐχαριστήσεως, ἐνῶ ἡ παππαδιά ἐξηκολούθει ἐν σιωπῇ τὴν παρὰ τὸν νεροχύτην ἐργασίαν της.

Ἐδικαιοῦτο πράγματι ὁ παππᾶ Νάρκισσος νὰ θέλῃ ἀνάπαυσιν τὴν μεσημβρίαν τῆς Κυριακῆς ἐκεῖνης. Ἦτο ἐπὶ ποδὸς ἀπὸ τὰ ἐξημερώματα. Ἐν ἑλλείψει ἄλλου ἱερέως, ἢ διακόνου, ἢ καὶ ἀναγνώστου, αὐτὸς ἀνέγνωσε κατὰ τὸ σύνθημα τὸν ὄρθρον καὶ ἐτέλεσε τὴν λειτουργίαν εἰς τὴν μόνην ἐκκλησίαν τοῦ μικροῦ χωρίου του. Μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν τῆς ἐκκλησίας μετέβη πρὸς εἰς ἀπομεμακρυσμένον μέρος τῆς νήσου, μετὰ τοῦ εἰρηνοδίκου καὶ μαρτύρων, πρὸς ἐξακριβῶσιν τῶν ὁρίων ἐνὸς ἐκεῖ ἀγροῦ του, τοῦ ὁποίου ὁ γείτων ἀντεποιεῖτο μίαν λωρίδα. Καὶ ἐπέστρεψε μὲν ἱκανοποιηθεὶς, διότι ἀνεγνωρίσθη τὸ δικαίον του ἐπισήμως, ἀλλ' ὅμως ὁ δρόμος ἦτο μακρὸς, ὁ δὲ καύσων ὑπερβολικὸς. Εἶχε παρῆλθει ἡ συνήθης τοῦ γεύματος ὥρα ὅτε ἐπανῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν του, ὅπου ἡ παππαδιά ἐπερίμενεν ἀνησυχῶσα μὴ χαλάσῃ τὸ φαγητόν. Ἀλλ' ὁ πεινασμένος παππᾶς τὸ εὖρεν ἐξάαιρετον καὶ τὸ ἐτίμησε κατὰ κόρον, πρὸς ἄκραν τῆς συζύγου του εὐχαρίστησιν. Συντέλεσε δὲ καὶ τοῦτο ἴσως πρὸς αὐξήσιν τοῦ βάρους τῶν βλεφάρων του.

Ὁ μεσημβρινὸς καύσων, εὐαρέστως μετριαζόμενος ἀπὸ τὸ σκότος τοῦ δωματίου, ἡ ἄκρα σιωπῆ, διακοπτομένη ἀπὸ μόνην ἔξω τῶν τεττιγῶν τὴν μονότονον μουσικὴν, ἐντὸς δὲ τῆς οἰκίας ἀπὸ τὰς ἐλαφρὰς κινήσεις τῆς παππαδιᾶς τοποθετοῦσης τὰ πινάκια εἰς τὴν θέσιν των, — ὁ κάματος τοῦ χορτασθέντος παππᾶ, — ὁ ἀπαλὸς ἐπὶ τοῦ

καναπέ τάπη, τὰ πάντα προσεκάλουν τὸν ὕπνον.

Μὲ ἡμίλειστα τὰ βλέφαρα ὁ ἱερεὺς παρηκολούθει τὴν ἐργασίαν τῆς συζύγου του, ἡ δὲ ξανθὴ του γενεὴς μόλις ὑπέκρυπτε μειδίαμα ἀπάτου ἀγαλλιάσεως. Ἐσκέπτετο ὅτι ἐντὸς ὀλίγων μηνῶν θὰ προστεθῆ κοιτίς βρέφους εἰς τὸν κοιτῶνά των. Χθὲς μόνον ἔμαθε τὸ χαρμόσυνον μυστικόν. Ἡ παππαδιὰ τὸ ἐξεμυστηρεύθη τὴν νύκτα, εἰς τὰ σκοτεινά, συσπλεγμένη νὰ τὸ εἶπη εἰς τὸ φῶς τῆς ἡμέρας.

Καὶ ἐνῶ ἠτένιζε τρυφερῶς τὰ νυσταλέα βλέμματα εἰς τὴν νεαράν του γυναῖκα, διέβαινον ταυτοχρόνως ἐνώπιον τῆς φαντασίας του σκηναὶ διάφοροι τοῦ παρελθόντος βίου, προσλαμβάνουσαι βαθμηδὸν μορφήν ὀνείρου καὶ συναρμολογούμεναι ἐν τῇ ταχείᾳ αὐτῶν καὶ νεφελῶδει διελιξεί μετὰ τὴν εὐφρόσυτον συναίσθησιν τῆς παρουσίας εὐτυχίας.

Πρὸ τριῶν μόνον μηνῶν ἀπήλαυσε ὁ παππᾶ Νάρκισσος τὴν διπλὴν τιμὴν τοῦ νὰ γείνη ἱερεὺς καὶ σύζυγος. Παιδιόθεν ἐφόρει τὸ ράσον, ταχθεὶς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν προτοῦ εἰσέτι γεννηθῆ. Ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων οἱ πρωτότοκοι τῆς μητρικῆς οἰκογενείας του ἐγένοντο ἱερεῖς, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς ἰδιοκτητοῦ μικρῆς ἐκκλησίας τῆς Ὑπαπαντῆς, ἧτις ἦτο τὸ στόλισμα, τὸ καύχημα καὶ τὸ προσκυνητάριον τῆς νήσου. Ἄλλ' ὁ προκατόχος τοῦ Νάρκισσου, καὶ θεὸς του, ἦτο κατ' ἐξάρεσιν ἄτεκνος. Διὰ τοῦτο ὅτε ἐνύμφευσε τὴν νεωτέραν αὐτοῦ καὶ μόνην ἀδελφήν, ἐτέθη ὄρος ρητὸς εἰς τὸ προικοσύμφωνον, ὅτι ὁ πρῶτος υἱὸς τῆς θὰ γείνη ἱερεὺς καὶ κληρονόμος του.

Ἡ χαρὰ τῆς οἰκογενείας, ὅτε ἐγεννήθη ἄρρεν, ὑπερέβη τὴν συνήθως ἐκδηλουμένην εἰς τοιαύτας περιστάσεις, πρὸς ἀδικαιολόγητον ὑποτίμησιν τῆς ἀξίας τῶν θηλέων. Ὁ μικρὸς Νάρκισσος ἐθηλάσθη μετὰ σεβασμοῦ καθὼς μέλλων ἱερεὺς, παιγνιδιὰ του ἦσαν κομβολόγια καὶ σταυροί, ὅτε δὲ ἤρχισεν νὰ ὁμιλῆ, πρῶτας λέξεις μετὰ τὰ παγκόσμια *παπᾶ καὶ μαμᾶ* ἐδιδάχθη νὰ ψελλίξῃ τὸ *Κύριε Ἐλέησον*. Μόλις ἠδύνατο νὰ περιπατῆ στερεῶς ὅτε ἔλαβε τὸ προνόμιον τοῦ νὰ κρατῆ τὴν λαμπάδα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ του ἱερουργούντος. Οὗτος ἐδίδαξεν εἰς τὸν μικρὸν ἀνεψιὸν του τὸ ἀλφάβητον διὰ τῶν ἐρυθρῶν ψηφίων τοῦ Ὤρολογίου, βραδύτερον δὲ τὴν ἀνάγνωσιν διὰ τῆς Ὀκταήγου. Ἄλλ' ὁμως ταῦτα πάντα δὲν περιέσπελλον τὰς πρὸς τὸ παίξιν ὄραμας τοῦ μικροῦ ἱερωμένου, οὐδὲ τὸν ἀπῆλλασσον χειροτονίας ἄλλου εἶδους ὅτε ἤρχετο μετὰ τὸ ράσον κατεσχημένον ἀπὸ τὰς ἀναρριχῆσεις εἰς βράχους, ἢ ἀπὸ διαπληκτισμούς ὑπὲρ τὸ δέον ζωηροῦς μετὰ τῶν συνηλικιωτῶν του.

Ἄμα εἰσελθὼν εἰς τὸ δωδέκατον ἔτος τῆς ἡλικίας του ὁ μικρὸς ρασοφόρος ἐξενιτεύθη, διὰ

νὰ μὴ ἐξαμβλύνη ἡ πολλὴ σχέσις τὸ σέβας τοῦ ποιμανίου πρὸς τὸν ἐπίδοξον ποιμένα του. Εἰς Ἄνδρον ἰδιώτευσεν γέρον θεὸς τῆς μητρὸς του, ὅστις χρηματίσας ἐπίσκοπος Σαλμαθοῦντος, παρητήθη τοῦ ἱεροῦ ἀξιώματος ἀπὸ ἀπεθησαύρισε τὰ ἀρκούντα ὅπως ζῆσιν ἐν ἀνέσει τὸ λοιπὸν τοῦ βίου. Πρὸς τοῦτον ἀπεστάλη ὁ Νάρκισσος. Ὁ Δεσπότης τὸν προσεδέχθη εὐχαρίστως, παραχωρήσας εἰς αὐτὸν τὴν θέσιν καὶ τὸν τίτλον ἀναγνώστου. Πρὸς δικαίωσιν δὲ τοῦ πρώτου τούτου βαθμοῦ τῆς ἱερωσύνης, ὁ Νάρκισσος ἐξηκολούθησε τὰ μαθήματά του ὄχι μόνον εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Ἄνδρου, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὸν πρωτοσύγκελλον τοῦ πρώην Σαλμαθοῦντος, ὅστις ἰδίως τὸν προῆλειψε εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά.

Ἐντὸς τοιαύτης προσφοῦς ἀτμοσφαιρας προητοιμάζετο ὁ νέος διὰ τὸ στάδιόν του. Μετὰ παρέλευσιν ἐτῶν τινῶν ὁ ἀναγνώστης ἐπρόκειτο νὰ προχειρισθῆ εἰς διάκονον, ὅτε ἦλθεν εἰς Ἄνδρον ἡ εἰδήσις ὅτι ἀπεβίωσεν ὁ θεὸς του, οἱ δὲ συμπολιταὶ τοῦ τὸν προσεκάλουν πρὸς παραλαβὴν τῆς ἱερᾶς διαδοχῆς. Ἦτο νέος εἰσέτι διὰ τὰ καθήκοντα ἱερέως, ἀλλὰ δὲν ἔπρεπε νὰ περιπέσῃ εἰς ξένας χεῖρας τὸ οἰκογενειακὸν προνόμιον. Ὁ πρώην Σαλμαθοῦντος, καίτοι φέρων βαρέως τὴν στέρησιν τοῦ ἀναγνώστου καὶ μέλλοντος διακόνου του, τὸν ἔστειλε μετὰ τὴν εὐχὴν του εἰς τὴν πατρίδα πρὸς εὐρεσιν νύμφης πρὸ τοῦ τὸν χειροτονήσῃ.

Τοῦτο οὐδαμῶς δυσηρέσκει οὔτε ἐδυσκόλευε τὸν Νάρκισσον, καθόσον ἡ ἐκλογὴ ἦτο ἐκ τῶν προτέρων ὀρισμένη. Ἐκ βρεφικῆς σχεδὸν ἡλικίας ἐθεώρει τὴν Ἀρετοῦλαν ὡς μέλλουσαν γυναῖκά του. Οἱ γονεῖς τῶν δύο παιδιῶν ἐπεκύρωσαν παιδιόθεν τὸ συνοικεῖσιον, κατὰ τὸ ἡμισυ παίζοντες καὶ κατὰ τὸ ἡμισυ σπουδάζοντες, ἀλλ' ὁ μικρὸς Νάρκισσος παρεδέχθη ἐξ ἀρχῆς τὸ σπουδαῖον μόνον μέρος τῆς ὑποθέσεως, ὅτε δὲ ἀνεχώρησεν εἰς Ἄνδρον ἀντήλλαξε μετὰ τῆς μικρᾶς συμπαικτρίας του ὑπόσχεσιν ἀμοιβαίας πίστεως.

Μετὰ ὀκτὼ ἐτῶν ἀπουσίαν εὖρε τὴν Ἀρετοῦλαν μεταβληθεῖσαν εἰς νέαν κομψὴν καὶ ὠραίαν, ἀλλὰ καὶ ἡ ξανθὴ κεφαλὴ τοῦ Νάρκισσου δὲν ἤλαττοῦτο ὠραιότητος ὑπὸ τὸν μαῦρον σκούφον τοῦ ἀναγνώστου. Ὁ συνοδεύσας τὸν γαμβρὸν Δεσπότης ἠλόγησε τὸν γάμον, ἐχειροτόνησε τὸν νεανίαν διάκονον καὶ πρεσβύτερον, καὶ ἐπέστρεψε πάλιν εἰς Ἄνδρον.

Πρὸ τριῶν ἡδὴ μηνῶν ὁ Νάρκισσος ἦτο ἱερεὺς, τὰ πάντα δ' ἔβαινον κατ' εὐχὴν. Οἱ χωρικοὶ ἐφέροντο πρὸς τὸν ἐφημέριόν των μετὰ σέβας ἀνώτερον τοῦ ὀφειλομένου εἰς τὴν ἡλικίαν του, ἡ σύζυγός του προητοίμαζε τὸν διάδοχον, οἱ ἀγροὶ του προεμήνυσον εὐκαρπία, αἱ πρόσδοι τῆς ἐκκλησίας δὲν ἤλαττώθησαν. Τί ἄλλο ἠδύνατο νὰ ἐπιθυμήσῃ; Καὶ ὁμως ἡ εὐτυχία του δὲν ἦτο ἐντελής.

Τὴν ἐπεσκίαζε μία μεγάλη καὶ διαρκὴς ἀνησυχία. Ὁ ἱερεὺς παραμυθεῖ τοὺς ψυχορραγούντας καὶ κηδεύει τοὺς νεκροὺς! Ἴδου ἡ σκέψις ἡ ὁποία τὸν ἐβασάνιζε, τὸ νέφος τοῦ ὁποίου ἡ σκιά ἐμαύριζε τὸν φαῖδρον ἄλλως ὀρίζοντα τοῦ βίου του.

Ὁ τρόμος τοῦ θανάτου τὸν κατεῖχεν ἀφότου τὸν ἔφερον, μικρὸν ἔτι, ν' ἀσπασθῆ τὰ κλειστά ψυχρὰ βλέφαρα τοῦ νεκροῦ πατρὸς του. Ἀληθῶς παρευρέθη εἰς πολλὰς κηδείας ἔκτοτε. Ζῶν πλησίον ἱερέων πάντοτε, ἀνατραφεὶς οὕτως εἰπεῖν ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας, πῶς ἠδύνατο νὰ μὴ παρακολουθῆ καὶ νὰ μὴ λαμβάνῃ καὶ οὗτος τὸ μέρος του εἰς τὰς νεκρωσίμους τελετάς; Ἄλλ' ὁμως εὗρισκε πάντοτε τὸν τρόπον νὰ ὑπεκφυγῆ τὴν θέαν τοῦ θανάτου. Προσηλῶν τὰ ὄμματα εἰς τὴν λαμπάδα ἢ εἰς τὸ ψαλτήριον τὸ ὁποῖον ἐκράτει, κρυπτόμενος τὸ κατὰ δύναμιν ὀπισθεν τῶν ὑψηλοτέρων ὁμηλικίων του, ποτὲ δὲν ἀνύψωσε τὸ βλέμμα πρὸς τὸ ἄπνον τοῦ νεκροκραββάτου φορτίον, ποτὲ δὲν ὑπήκουσεν εἰς τὴν σπαραξικάρδιον πρὸς τοὺς ἐπιζῶντας πρόσκλησιν τοῦ νὰ δώσωσι τὸν τελευταῖον ἀσπασμὸν εἰς τὴν σάρκα ἐξ ἧς ἀπεχωρίσθη ἡ ψυχὴ.

Ἄλλ' ὁμως πῶς ἠδύνατο, γενόμενος ἱερεὺς νὰ ἀποφυγῆ ἐφεξῆς τῆς ἀποσυνθέσεως τὴν ἐπαφήν; Ἡσθάνετο ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐξοικειωθῆ πρὸς τὸ ἀπαίσιον θέαμα. Ἐξωμολόγησεν εἰς τὸν Δεσπότην τοὺς φόβους του, ἐξεμυστηρεύθη τοὺς ἐνδοιασμούς του, ἀπεκάλυψε τὴν ἀδυναμίαν του, ἀλλ' ὁ γέρον τὸν ἐνουθέτησε, τὸν ἐπέπληξε, τὸν ἐνεθάρρυνε, τὸν ἐβεβαίωσε ὅτι θὰ συνειθίσῃ καὶ αὐτὸς καθὼς τόσοι ἄλλοι εἰς τὴν φρίκην τοῦ θανάτου, ἀνύψωσε τὸ φρόνημά του ὑποδεικνύων τὸ μεγαλεῖον τῆς ἀποστολῆς τοῦ ἱερέως παρὰ τὴν κοίτην τοῦ ἀποθνήσκοντος καὶ τὸν λάκκον τοῦ τεθνεώτος. Ὁ Νάρκισσος ἐπέισθη. Ἐπέισθη, ἀλλ' ὁ φόβος δὲν ἐξέλιπεν. Ἐπὶ τρεῖς ἡδὴ μῆνας, ὀψέποτε ἤρχετο τις πρὸς ἐπίσκεψιν του, ἔτρεμε μὴ ἔρχεται φέρων ἀγγελίαν θανάτου. Μέχρι τοῦδε διέφυγε τὴν φοβερὰν δοκιμασίαν, ἀλλ' ἐσκέπτετο ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ παραταθῆ ἐπὶ πολὺ ἢ μὴ ἐμφάνισις τοῦ θανάτου εἰς τὴν νῆσόν του. Καὶ τῶρα ἐνῶ κατέβαινε γλυκὺς ὁ ὕπνος εἰς τὰ βλέφαρά του, μετὰ τῶν εὐαρέστων εἰκόνων ὅσαι ἐπλανῶντο ὡς σκιάι ἐνείρων ἐνώπιόν του, ἀνεμῖγνύοντο καὶ σκηναὶ ὀδυνηραὶ ἐπιθανάτου ἐξομολογήσεως.

Ἀλλὰ βαθμηδὸν αἱ εἰκόνες αὗται ἐθολώθησαν πᾶσαι καὶ ἀπεσθέθησαν, τὰ ἡμίλειστα βλέφαρά του ἐκλείσθησαν ἐντελῶς, ἡ χεὶρ ἔπεσε βαρεῖα ἐπὶ τοῦ τάπητος, ἡ παρεὶα ἐβυθίσθη εἰς τὸ προσκέφαλον, καὶ ἐντὸς τοῦ σκαιοῦ καὶ ἡσύχου δωματίου ἀντήχησεν ἰσχυρὰ καὶ ἰσόχρονος ἡ ὑγίης ἀναπνοὴ τοῦ ἀποκοιμηθέντος ἱερέως.

Ἡ παππαδιὰ ἐντούτοις ἀπετελείωσε τὴν ἐργασίαν τῆς καί, βαίνουσα ἀκροποδητὴ, διὰ νὰ

μὴ ταραξῆ τὸν ἄνδρα τῆς, μετέβη εἰς τὸν κοιτῶνα καὶ μετ' ὀλίγον ἐπανῆλθε φέρουσα μικρὸν δέμα. Ἐκάθισεν εἰς τὸ παρὰ τὴν σβεστήν ἐστίναν σκαμνίον, ἤνοιξε τὸ δέμα καὶ ἠπλωσεν ἐπὶ τῶν γονάτων τῆς τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο τὰ περιεχόμενα. Ἦσαν βρεφικὰ ἐνδύματα, δανεισθέντα ὡς δείγμα διὰ τὰ ἐργόχειρα εἰς τὰ ὁποιαῖσκόπευε ν' ἀφοσιωθῆ ἐφεξῆς. Καὶ τὰ ἔβλεπεν ἡ παππαδιὰ μετὰ πόθου, καὶ τὰ παρετήρει μετὰ βραδύτητος εἰς τὴν ὁποίαν ὑπέκρυπτετο ἄλλο αἰσθημα ἢ ἡ περὶ τὴν ἐπεξεργασίαν των προσοχῆ. Καὶ διακόπτουσα τὴν ἐξέτασιν τῶν ἐνδυμάτων, ἔστρεφεν ἐν τῷ μεταξὺ τὸ βλέμμα καὶ ἔβλεπε βεμβάζουσα τὸν ἡσύχως κοιμώμενον σύζυγόν τῆς.

Ἦχος βημάτων βρεῶν προχωρούντων πρὸς τὴν οἰκίαν διέκοψεν αἴφνης τὴν ἐξω ἡσυχίαν. Τὰ βήματα διεκόπησαν πρὸ τῆς θύρας, καὶ τὸ ἄνω φύλλον αὐτῆς, ὑπεῖκον εἰς πίεσιν χειρὸς ὠθούσης ἐξωθεν, ἔτριξεν ἔλαφρῶς καὶ ἠνοίχθη κατὰ τὸ ἡμισυ. Τὸ φῶς εἰσῆλθεν ἄφθονον ἐντὸς τοῦ δωματίου, ἡ ἀναπνοὴ τοῦ ἱερέως μετέβαλλε ῥυθμὸν, ἀλλ' ὁμως δὲν ἔπαυσεν ἀντηχοῦσα, ἡ δὲ παππαδιὰ στρέψασα τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸ ἀνοιχθὲν θυροφύλλον, ἔθεσε τὸ δάκτυλον εἰς τὰ χεῖλη ὅπως ἐπιβάλλῃ σιωπὴν εἰς τὸν ἀνοιζάντα.

Ἐντὸς τοῦ φωτεροῦ τετραγώνου, τοῦ σχηματισθέντος διὰ τοῦ ἀνοίγματος τοῦ ἄνω μέρους τῆς θύρας, προέκυπτε τὸ στήθος καὶ ἡ κεφαλὴ γέροντος χωρικοῦ. Τὸ παλαιὸν φέσιόν του περιέειδε μανδῆλιον βαμβακερὸν, τοῦ ὁποίου αὐτὸ λευκαὶ ἄκραι ἐκρέμαντο ὀπισθεν πρὸς προφύλαξιν τοῦ ῥιτιδωμένου ἀύχενος του. Ἰπὸ τὸ φέσιον ἔλαμπον οἰζωηροὶ ὀφθαλμοὶ του σκιαζόμενοι ἀπὸ δασείας πολιὰς ὄφρυς. Ὁ ἰδρὸς ἔσταξε ἀπὸ τοὺς κροτάφους του. Διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἐκράτει ράβδον στηριζομένην ἐπὶ τοῦ ὤμου του, ἀπὸ δὲ τὴν ἄκραν τῆς ράβδου ἐκρέματο ἐπὶ τῶν νώτων του καλάθιον σκεπασμένον μετὰ φύλλα λαχάνων.

Ἡ παππαδιὰ ἐγερεῖσθαι ἐπλησίασεν ἀσφορητὴ πρὸς τὴν θύραν.

— Καλὴ ἡμέρα, Γεροθανάση, ἐψιθύρισε. Ὁ παππᾶς κοιμᾶται.

— Τὸ βλέπω, παππαδιὰ μου, ἀπεκρίθη ὁ γέρον, προσπαθῶν ἀνεπιτυχῶς νὰ καταβιδιάσῃ εἰς ψιθυρισμὸν καὶ οὗτος τὸν ἦχον τῆς βραγχώδους φωνῆς του. Τὸ βλέπω, ἀλλὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔσπυρῃ.

— Τί τρέχει; Τί τὸν θέλεις;

— Δὲν τὸν θέλω ἐγώ, δόξα σοι ὁ Θεός! Ὁ λεπρὸς τὸν θέλει.

— Κύριε ἐλέησον! ὁ λεπρὸς! ἐπανέλαθεν ἡ παππαδιὰ.

Καὶ ἀνελογίσθη διὰ μιᾶς τοὺς φόβους τοῦ συζύγου τῆς, — τὴν φρίκην τοῦ ν' ἀρχίσῃ ἀπὸ τὸν λεπρὸν τὴν ἐξάσκησιν τῶν δυσχερῶν καθηκόντων του, — καὶ τὴν ἀπόστασιν ἕως εἰς τὸ ἄλλο

ἄκρον τῆς νήσου, ὅπου ὁ δυστυχῆς ἐκεῖνος διήρχετο τὸν ἔρημον βίον, — καὶ τὸν πολὺν καύσωνα τῆς θερινῆς ἐκείνης ἡμέρας.

— Ἐτελείωσαν, μοῦ φαίνεται, τὰ ψωμιά του, ὑπέλαβεν ὁ χωρικός.

— Κύριε ἐλέησον, ἐπανάλαβεν ἡ παππαδιά, μὴ εὐρίσκουσα ἄλλας λέξεις πρὸς ἔκφρασιν τῆς ἀδημονίας της, καὶ στρέφουσα τὰ ἀνήσυχτα βλέμματα πρὸς τὸν καναπέν.

Ὁ ἱερεὺς ἤκουσε τὰ πάντα, ἀλλὰ τὰ ἤκουσεν ὡς εἰς ὄνειρον. Τὸ ἀνοιγμα τῆς θύρας διέκοψε τὸν ὕπνον του, ἀλλ' αἱ αἰσθήσεις του ἔμενον εἰσέτι εἰς νάρκωσιν, αἱ δὲ ἰδέαι συνωθούντο συγκεχυμέναι καὶ ἄνευ σειρᾶς ἐντὸς τῆς κεφαλῆς του. Εἶδε διὰ τῶν κλειστῶν βλεφάρων τὸ χυθὲν ἐντὸς τοῦ δωματίου φῶς, ἤκουσε τὴν γυναῖκά του προσαγορεύουσαν τὸν Γεροθανάσην, ἤκουσεν ὅτι ὁ λεπρὸς τὸν θέλει. . . Ἄλλ' ἡ τελευταία τοῦ γέροντος φράσις καὶ τὸ δεύτερον τῆς συζήτου του «Κύριε ἐλέησον» τὸν ἀφύπνισαν ἐντελῶς.

Ἀνεκύψεν τὴν κεφαλὴν, κατεβίβασε τοὺς πόδας, καὶ καθήμενος ἐπὶ τοῦ καναπέ, μὲ τὰς δύο χεῖρας στηριζομένης ἐπὶ τοῦ τάπητος, μὲ τὰ βλέμματα προσηλωμένα πρὸς τὴν θύραν καὶ τὰ χεῖλη ἡμιανοικτά, ἔμενον ἀκίνητος καὶ σιωπηλός. Ἐσκέπτετο ἑαυτὸν; Ὁχι, δὲν ἐσκέπτετο, ἀλλ' ἐφροντάζετο ὅτι βλέπει ἐνώπιόν του τὴν εἰλημένην καλύβην ἐπὶ τῶν βράχων, ὑπεράνω τῆς θαλάσσης, ὅπου πρὸ ἐτῶν πολλῶν, ὠνούμενος ὑπὸ παιδικῆς περιεργείας, ἐπλησίασε διὰ τὰ ἰδὴ τί ἐστὶ λεπρός. Ἐφροντάζετο ὅτι βλέπει τὸν δυστυχῆ τῆς καλύβης κάτοικον, καθὼς τὸν εἶδε τότε καθήμενον κατὰ γῆς εἰς τὴν σκιάν μιᾶς κέδρου, καθαρίζοντα χόρτα ἄγρια ἐντὸς τῆς πηλίνης χύτρας του καὶ στρέφοντα μετ' ἀπορίας τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸν μικρὸν ρασοφόρον. Ἄνεπόμενος πῶς, ὅτε εἶδε τὴν ἀποτρόπαιον ἐκείνην μορφήν, ρίγος φρίκης τὸν κατέλαβε καὶ ἔφυγε δρομαίως πρὸς τοὺς συντρόφους του, αἵτινες ἀτολμότεροι τὸν ἐπερίμενον μακρὰν τῆς καλύβης. . .

— Νὰ μὲ συμπαθήσης, παππᾶ μου, εἶπεν ὁ Γεροθανάσης. Σ' ἐξύπνησα. Ἄλλὰ ψυχομαχεῖ ὁ λεπρὸς καὶ σὲ θέλει, καὶ εἶναι πολὺς ὁ δρόμος ἕως ἐκεῖ. Ἴσως δὲν τὸν προφθάσης.

Ὁ παππᾶ Νάρκισσος ἠγέρθη.

— Παππαδιά, εἶπεν, ἡ δὲ φωνὴ του ἔτρεμεν ὀλίγον. Τὸ καλυμμαῦχι καὶ τὸ ράσον μου.

Ἐπῆκουσεν ἐκείνη σιωπῶσα καὶ ἔφερεν ἐκ τοῦ κοιτῶνος τὰ ζητηθέντα.

— Δὲν θὰ κάμης πεζὸς τὸσον δρόμον, παππᾶ μου, ὑπέλαβε θωπευτικῶς.

— Ὁχι, ὄχι, εἶπεν ὁ Γεροθανάσης. Πηγαίνω νὰ εὔρω κτῆμα κ' ἔρχομαι ἀμέσως νὰ τὸν πάρω.

— Θὰ ἔλθῃς μαζὶ μου; ἠρώτησεν ὁ ἱερεὺς.

— Καὶ βέβαια!

Ὁ γέρον ἀνεχώρησεν ἐσπευσμένως πρὸς εὐρεσίαν κτήματος, ὡς ὀνομάζουσαν εὐφύμως τὰ κτήνη των οἱ νησιῶται.

— Ἰδέ, ἔλεγεν ὁ ἱερεὺς πρὸς τὴν σύζυγόν του ἐνῶ ἔνιπτε τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον εἰς τὸν νεροχύτην. Ἰδέ, ὁ Γεροθανάσης; εἶδε τὸν λεπρὸν καὶ τὸν ἐβοήθησε, ἔρχεται πεζὸς ἀπ' ἐκεῖ, καὶ εἶναι πρόθυμος νὰ κάμῃ πάλιν τὸν δρόμον μαζὶ μου. Διαιτί; Χάριν φιλανθρωπίας. Κ' ἐγὼ συλλογίζομαι τὴν φρίκην τοῦ νὰ παρασταθῶ εἰς τὸ ψυχομαχητὸν ἐνὸς χριστιανοῦ; Ὅχι, διατάσω ἐνῶ πρόκειται περὶ ἐκτελέσεως τοῦ καθήκοντός μου;

Ἡ παππαδιά τὸν ἤκουε προσπαθοῦντα διὰ τῶν λόγων τούτων νὰ ἀνυψώσῃ τὸ θάρρος του, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμα νὰ προσθήσῃ τι καὶ αὐτῇ πρὸς ἐνίσχυσίν του. Ἐπρόσφερον ἐν σιωπῇ τὸ προσόψιον εἰς τὸν ἄνδρα της, ἐκεῖνος δὲ ἐσπογγίσθη, ἐφόρεσε τὸ ράσον, ἔθεσεν ἐπὶ κεφαλῆς τὸ καλυμμαῦχιον, ἐφίλησε τὴν σύζυγόν του εἰς τὸ μέτωπον καὶ ἐξῆλθε κρατῶν εἰς χεῖρας τὰ κλειδιά τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ οἰκία τοῦ ἱερέως ἔκειτο, τελευταία καὶ ἀπομονωμένη, εἰς τοὺς πρόποδας τῆς ἀποτόμου κορυφῆς, τῆς ὁποίας τὰ πλευρὰ κατεῖχον αἱ λοιπαὶ οἰκοδομαὶ τοῦ χωρίου, ὑπερκειμένην ἀλλήλων. Εἰς τὸ μέσον περίπου αὐτῶν ἦτο ἡ μικρὰ ἐκκλησία τῆς Ἑπαπαντῆς, κτίριον παλαιὸν Βυζαντινοῦ βυθμοῦ, μὲ πρῶτον πυργοειδῆ ὑψούμενον ὑπεράνω τῶν περὶ τὰ ταπεινῶν οἰκιῶν. Ἀπὸ τὴν οἰκίαν τοῦ ἱερέως μέχρι τῆς ἐκκλησίας ἡ στενὴ λιθόστρωτος ὁδὸς ἀνέβαινεν ἐλικοειδῶς, ὁ δὲ ἡλιος, ἀκτινοβολῶν κατὰ κάθετον, ἀποκαθίστα κατὰ τὴν ὄραν ἐκείνην τὴν ἀνάβασιν κοπιωδιστέραν τοῦ συνήθους.

Τὰ παράθυρα τῶν ἐκατέρωθεν οἰκίσκων ἦσαν κλειστά, ποῦ καὶ ποῦ ὅμως τὸ ἄνω φύλλον τῆς θύρας ἦτο ἀνοικτὸν, ὁ δὲ οἰκοδεσπότης, ἡ καὶ ἡ σύζυγός του, στηρίζοντες τοὺς βραχίονας ἐπὶ τοῦ κλειστοῦ κάτω φύλλου ἐφαίνοντο περιμένοντες τὴν διάβασιν τοῦ ἱερέως. Ὁ Γεροθανάσης διαβαίνων διέδωκε τὴν εἰδήσιν ὅτι ὁ λεπρὸς ἀποθνήσκει. Καὶ ἐχαίρετα ὁ ἱερεὺς τοὺς χωρικούς. «— Καλὴ μέρα Κύρ Γιάννη. — Ὁρα καλῆ, κυρὰ Θάναϊνα. — Ἡ εὐχὴ σου, παππᾶ μου.»

Προφανῶς εἶχον πάντες διάθεσιν δι' ἐκτενεστέραν συνδιάλεξιν, ἀλλ' ὁ παππᾶς ἐβιάζετο. Ἄνῆλθεν ἰδρωμένος εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἦνοιξε τὴν θύραν, εἰσῆλθεν ἐντὸς τοῦ δροσεροῦ ναοῦ, ἔλαβεν εὐλαβῶς ἐκ τοῦ ἀναιμάκτου θυσιαστηρίου τὸ ἱερὸν τῆς θείας μεταλήψεως σκεῦος καὶ τὸ εὐχολόγιόν του, τὰ ἐτύλιξεν ἐντὸς τοῦ περιτραχηλίου του, περιέδεσε τὸ περιτραχήλιον ἐντὸς μαύρης λιπῆς ὀθόνης καὶ ἐξῆλθε.

Ἐκλείε μόλις τὴν θύραν τῆς Ἐκκλησίας ὅτε

ἤκουσε τὴν φωνὴν τοῦ Γεροθανάση παροτρύνοντος τὸ κτῆμα. Τὸ ζῶον δὲν ἐφαίνετο πρόθυμον εἰς ἐκδρομὴν ἐντὸς τοῦ καύσωνος. Ὁ ἱερεὺς προέβη εἰς προὔπαντήσιν του, τὸ ἐθώπευσεν, ἀνέβη εἰς τὴν ῥάχην του ἀποῦ ἐναπέθεσεν ἀσφαλῶς τὸ δέμα ἐντὸς τοῦ κόλπου του, καὶ ἤρχισεν ἡ πορεία. Ὁ γέρον χωρικός παρηκολούθει πεζός.

Πλειότεραι θύραι ἦσαν ἤδη ἀνοικταί, οἱ δὲ εὐσεβεῖς χωρικοὶ, γνωρίζοντες τί ἔφερον ἐντὸς τοῦ κόλπου ὁ ἱερεὺς, ἐσταυροκοποῦντο ἐνῶ διήρχετο. Εἰς τὴν θύραν τῆς οἰκίας του ἐπερίμενον ἡ παππαδιά, σκιάζουσα διὰ τῆς χεῖρός τοὺς ὀφθαλμούς της. Μειδίχμα εὐφρόσυνον ἐπέλαμψεν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἱερέως. Ἐκρατήσεν τὸ ζῶον πρὸ τῆς θύρας καὶ ἠθέλησε ν' ἀποτείνῃ τὸν λόγον πρὸς τὴν σύζυγόν του, ἀλλὰ δὲν ἀνῆρχοντο αἱ λέξεις εἰς τὰ χεῖλη του. Οὔτε ἐκείνη ἐπρόφερε λέξιν, ἐνῶ τὸν ἠτένιζε τρυφερῶς προσπαθοῦσα νὰ μειδιάσῃ. Ὁ παππᾶ Νάρκισσος ἐκίνησε τὴν κεφαλὴν πρὸς ἀποχαιρετισμόν, ἐκτύπησε τὸν λαίμῶν τοῦ ὄνου διὰ τοῦ σχοινίου τὸ ὅποιον ἐχρησίμευεν ἀντὶ χαλινοῦ, καὶ ἐπροχώρησε μετὰ τοῦ γέροντος. Τὸ βεβιασμένον μειδίχμα τῆς παππαδιάς ἐσθῆσθη ἅμα εἶδε τὴν συνοδίαν ἀπομακρυνομένην, καὶ διὰ τοῦ ἀντίχειρος ἀπέμαζεν ἐν δάκρυ ἐκ τῶν βλεφαρίδων της.

Ὁ δρόμος ἐξηκολούθει καταβαίνων ἀναμείσον τῶν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ χωρίου ἀγρῶν καὶ ἀμπελώνων, ἔπειτα ἀνέβαινε πάλιν, διασχίζων πυκνὸν ἐλαιῶνα, μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ ἀπέναντι λόφου, ὅπου τρεῖς ἀνεμόμυλοι ἐπερίμενον πνοὴν ἄερος ὅπως κινήσωσι τοὺς ἤδη ἀργούς ἰστιοφόρους τροχούς των. Ἐκείθεν ἠπλοῦτο εὐρὺ ὁροπέδιον κατωφερές, ἀπολήγον εἰς βράχους ἀποκρήμνους πρὸς τὸ μεσημβρινὸν μέρος τῆς νήσου. Ἡ ὁδὸς ἦτο τραχεῖα καὶ ἀπεριποίητος, ἀλλὰ καὶ ὁ Γεροθανάσης καὶ τὸ κτῆμά του ἐφαίνοντο συνειθισμένοι εἰς τὰς πέτρας, αἵτινες ἐπηύξανον τὸ δίσταστον τοῦ ἐδάφους. Τοῖχοι χαμηλοὶ, ξηροτρόχαλοι, ἄνευ πηλοῦ ἢ ἀσβέστου, ἐχώριζον ἐκατέρωθεν τοὺς ἀμπελώνας. Καθόσον δὲ ἡ ὁδὸς ἀπεμακρύνετο, διεδέχοντο τοὺς ἀμπελώνας ἀγροὶ θερισθέντες ἤδη. Πέραν τῆς καλλιεργημένης ἐκτάσεως, ἀριστερότερον μὲν τὸ ὁροπέδιον ἀνυψούμενον ἐσχημάτιζε σειρὰν λόφων θαμνοσκεπῶν, δεξιόθεν δὲ ἐκλίνε βαθμιαίως πρὸς τὴν παραλίαν, καὶ ἡ κυανὴ τοῦ Αἰγαίου θάλασσα ἐξηπλοῦτο ἐκείθεν ἀπέραντος, ποικιλλομένη ἀπὸ τὰ ἀπέχοντα βουνὰ τῶν ἄλλων νήσων.

Ἦτο ἀληθῶς ὠραῖον τὸ θέαμα, ἀλλ' ὁ ἱερεὺς δὲν τὸ ἐβλεπε. Ὁ νοῦς του ἦτο ἀλλαχού προσηλωμένος. Οἱ φόβοι, τοὺς ἠποίους ἡ συναίσθησις τοῦ καθήκοντος καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ Γεροθανάση εἶχον κατ' ἀρχὰς περιστείλει, ἐπανῆρχοντο καὶ πάλιν ἐντὸς τῆς ψυχῆς του. Αἱ πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως προετοιμασίαι, ἡ παρουσία τῶν χω-

ρικῶν εἰς τὰς θύρας τῶν οἰκιῶν των, ἡ θέα τῆς συζύγου του, εἶχον ὀπωρδήποτε ἀναστηλώσει τὴν κλονιζομένην καρδίαν του. Ἄλλὰ τὴν εἰς τὴν ἐρημίαν τῆς ἐξοχῆς, ἐν τῷ μέσῳ τῆς σιωπῆς τὴν ὅποιαν ἐφαίνετο ἐπιτείνων ὁ διπλοῦς κρότος τῶν πετάλων τοῦ ζώου του καὶ τῶν βημάτων τοῦ γέροντος χωρικοῦ, ἐνῶ ὁ ἥλιος ἔκαιε τοὺς ὤμους του, εἰκόνας ἀπαίσιου ἐξετυλίσσοντο καὶ πάλιν ἐνώπιον τῶν ἀφηρημένων ὀφθαλμῶν του. Ἐπροσπάθει διὰ τῆς σκέψεως νὰ ὑπερνηκῆσθαι τὴν φαντασίαν του, ἀλλ' ἡ σκέψις δὲν ἴσχυεν. Ἐφοβεῖτο, ἐφοβεῖτο ὁ δυστυχῆς!

Δὲν εἶχεν εἰσέτι ἠμιλήσει, ἀλλ' οὐδ' ὁ συνοδοιπόρος του διέκοψε τὴν σιωπὴν. Ὅτε περιπατεῖ τις ὑπὸ τὸν ἥλιον, ἐπὶ ἐδάφους δυσκόλου, ἀκολουθῶν μάλιστα τὸ βᾶδισμα ζώου εὐρώστου, δὲν θεωρεῖ συνήθως τὴν περίστασιν ἀρμόδιον πρὸς συνομιλίαν καὶ ἂν ἔτι δὲν ἔχει τὴν ἡλικίαν τοῦ Γεροθανάση. Ἐπὶ τέλους ὁ ἱερεὺς ἀνεκύψεν ἐκ τῶν ζοφερῶν ρεμβασμῶν του. Ἦκουσε τὸν γέροντα ὀπισθὲν του ἀσθμαίνοντα καὶ σύρας πρὸς τὸ στήθος του τὸ σχοινίον ἐκράτησε τὸν ὄνον. Ὁ χωρικός ἐσπευσε τὸ βῆμα καὶ ἦλθε πλησίον του.

— Τί ἔπαθες, παππᾶ μου; Τί στέκει;

— Ὅχι, καταίτω ν' ἀναίθης σύ, καὶ ὅταν κουρασθῶ ἀλλάζομεν.

— Καλέ, τί λόγος! Νὰ καθίσω ἐγὼ καὶ νὰ περιπατῆς ἐσὺ!

— Εἶσαι κουρασμένος, γέρο μου.

— Ἐγὼ κουρασμένος! Βιστοῦν ἀκόμη τὰ κόκαλά μου κ' ἔνοια σου! Ποῦ ἠκούσθη νὰ περιπατῆ ὁ παππᾶς μετ' ἁγία καὶ νὰ πηγαίη ἐμπρός ὁ ἀγωγιότης μετὰ τὸ κτῆμα. Ἐμπρός!

Τὸ πρᾶγμα δὲν ἐπεδέχετο περαιτέρω συζήτησιν. Ὁ ὄνος ὑπέικων καὶ εἰς τὴν ἠθικὴν πίεσιν τῆς φωνῆς τοῦ γέροντος καὶ εἰς τὴν διὰ τοῦ γρόνου του ἐπικύρωσιν τοῦ ἐκφωνηθέντος Ἐμπρός, ἐπανέλαβε ζωηρῶς τὴν πορείαν του. Ἄλλ' ὁ ἱερεὺς ἐχαλίνωσε τὴν ὁρμὴν του διὰ ν' ἀκολουθῆ μετὰ πλειοτέρας ἀνέσεως ὁ πεζὸς γέρον καὶ διὰ νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν μετ' αὐτοῦ συνομιλίαν.

— Ὅχι τὸν προφθάσωμεν ζωντανόν; Τί λέγεις;

— Τί νὰ σοῦ πῶ; Ὁ ἄνθρωπος εἶνε εἰς τὰ ἐσχατὰ του.

— Πῶς τὸν ἄφησες; Πῶς ἦτο;

— Πῶς νὰ εἶναι; Ὡσαν ἄνθρωπος ὁποῦ ψυχομαχεῖ.

Τούτο ἠθέλε νὰ μάθῃ ὁ ἱερεὺς: Πῶς εἶναι ὁ ἄνθρωπος ὅτε ψυχομαχεῖ, ἀλλ' ἡ ἀπόκρισις τοῦ χωρικοῦ δὲν τὸν ἐφάτισε. Ἐπιθύμει ν' ἀκούσῃ περιγραφόμενον τὸ θέαμα τὸ ὅποιον ἀπετροπιάζετο προτοῦ τὸ ἴδῃ. Ἠλπίζοντι ἡ ἐκ τῶν προτέρων περιγραφή ἠθέλεν ἐξοικειώσῃ αὐτὸν πρὸς ὅ,τι παιδιόθεν ἐφροντάζετο μετὰ φρίκης. Καὶ ἐπάλλαιεν ἐντὸς τῆς ψυχῆς του τὸ ἀνόητον αἰσθημα τοῦ φόβου πρὸς τὸ εὐγενὲς αἰσθημα τοῦ

καθήκοντος. Ἡ ἀδιαφορία μετὰ τῆς ὑποίας ὁ γέρον ὠμίλει περὶ τῆς ἀγωνίας τοῦ θανάτου, ἡ προθυμία μετ' ἧς ἐπανήρχετο πρὸς τὸν ψυχόρα-
γῶντα λεπρόν, ἐπηύξανον τὴν ἐνδόμυχόν του ἐντροπὴν διὰ τὴν ἀτολίαν του.

— Διατί ἤλθες μαζὶ μου, ἠρώτησε μετὰ τινα σιωπῆν. Διὰ νὰ μὲ συντροφεύσης;

— Καὶ διὰ τοῦτο. Ἄλλ' ὄχι τόσο διὰ τοῦτο, ὅσον διὰ νὰ τὸν παρασταθῶ εἰς τὰ τέλη του. Ἐσὺ, παππᾶ μου, νὰ τὸν μεταλάβῃς καὶ ἔπειτα νὰ φύ-
γῃς. Ἐγὼ θὰ μείνω. Ὅλην του τὴν ζωὴν τὴν ἐ-
πέρασεν ἔρημος καὶ μόνος, ἄς ἔχῃ ἓνα χριστιανὸν εἰς τὸ πλευρόν του ἐνῷ ἀποθνήσκει, ὁ κακόμοιρος!

— Εἶσαι ἀλήθεια καλὸς χριστιανός, Γεροθα-
νάση. Ὁ Θεὸς νὰ σ' εὐλογήσῃ! Ἄλλὰ τὸ χρέος τοῦτο εἶναι ἰδικόν μου, καὶ θὰ τὸ ἐκτελέσω ἐγώ. Ἐγὼ θὰ τοῦ κλείσω τὰ βλέφαρα.

Καὶ ἤσθάνθη τὸν λάρυγγά του στενοῦμενον ὑπὸ συγκινήσεως.

Ἐξηκολούθησαν ἐν σιωπῇ τὴν ὕπνωση. Ἡ ὁδὸς δὲν ἐφράσσετο πλέον ἐκατέρωθεν ὑπὸ τοί-
χων, ἀλλὰ διέσχισε θάμνους σχοιῶν καὶ κομά-
ρων καταβαίνουσα πρὸς τὰ ἀπόκρημα τῆς νή-
σου παράλια. Ἐντὸς ὀλίγου ἔκαμψε πρὸς τ' ἀρι-
στερὰ παρὰ τὰς ὑπώρειας γυμνοῦ λοφέσκου καὶ εἶδε μακρόθεν ὁ ἱερεὺς μίαν κέδρον ἐκεῖ μονήρη, ὑπὸ δὲ τὴν σκιάν της τοὺς τοίχους τῆς καλύβης τοῦ λεπροῦ.

Πρὸ δεκαπέντε ἐτῶν ὑπὸ τοὺς κλώνας τῆς κέδρου ἐκείνης εἶδε ὁ Νάρκισσος τὸν δυστυχῆ ἐρημίτην, ὅστις πρὸ πολλῶν καὶ τότε ἐτῶν κατώκει ἐκεῖ. Εἰς τὴν ἐσχάτην ἐκείνην τῆς νήσου, μόνος, ἔρημος, μακρὰν πάσης κοινωνίας ἀνθρώπων, διῆλ-
θε τὸν βίον φέρων τὸ βᾶρος προγονικῆς συμφορᾶς, ἀνεύθυνος αὐτός, ζῶν ἄνευ ἐλπίδος, ἄνευ παρη-
γορίας, ἄνευ σκοποῦ. Ὀρφανός, ἀκλήρος, ἄπορος, κατελήθη νεώτατος ἐτι ὑπὸ τῆς βδελυρᾶς νόσου. Οἱ ὁμόχωροί του τὸν ἠνάγκασαν νὰ ὑποβληθῇ εἰς ἀπομόνωσιν, ἀναλαβόντες τὴν ὑποχρέωσιν τῆς συντηρήσεώς του.

Δὲν ἦτο βεβαίως ὑπέρογκον τὸ βᾶρος, τὸ ὁ-
ποῖον ἀνέλαβεν ἡ κοινότης τῆς νήσου. Ὁ Γερο-
θανάσης, τοῦ ὁποῖου οἱ ὀλίγοι ἀγροὶ ἔκειντο πέραν τῆς καλύβης τοῦ λεπροῦ, ἀνεδέχθη τὴν μεταφο-
ρὰν τῆς ἐβδομαδιαίας προμηθείας ἄρτου. Ἄλλὰ δὲν περιωρίσθη εἰς τοῦτο ἡ ἀγαθότης τοῦ φιλαν-
θρώπου χωρικοῦ. Ἐβοήθει τὸν ἄθλιον ἐρημίτην εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ μικροῦ κήπου του ἐπι-
σκευάζων τὰ ἐργαλεῖά του, προμηθεύων σπόρους, δίδων συμβουλὰς. Ἐμνενο συνομιλῶν μετὰ τὸν ἀσθε-
νῆ, ἐξοικειωθεὶς ἐκ τῆς μακρᾶς συνηθείας πρὸς τὸ ἀπεχθές νόσημά του. Καὶ τὸν ἐπερίμενε ὁ λεπρός, μετρῶν τὰς ἡμέρας καὶ τὰς ὥρας μέχρι τῆς προσεχοῦς ἐπισκέψεως. Ὁ Γεροθανάσης ἦτο ὁ μόνος σύνδεσμος μετὰ αὐτοῦ καὶ τοῦ λοιποῦ κό-
σμου. Οὐδεὶς ἄλλος τὸν ἐπλησίαζε. Ἐὰν χωρικός

τις διέβαινε ἐκεῖθεν, τὸν προσηγόρευεν ἐνίοτε μα-
κρόθεν, ἐναπέθετεν ἴσως ἐπὶ βράχου ἀπέχοντος τὴν ἐλεημοσύνην του, ἀλλ' οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ τὸν ἴδῃ καὶ νὰ τὸν ἠμιλήσῃ ἐκ τοῦ πλησίον.

Ὁ περὶ τὴν καλύβην κήπος τοῦ λεπροῦ περι-
κλείετο διὰ φραγῆς ἐκ σπάρτων καὶ κομάρων καὶ ῥοδοδαφνῶν. Ἀπέναντι τῆς θαλάσσης ἡ φραγὴ διεκόπτετο, δύο δὲ λίθοι ὀγκώδεις, ἐν εἶδει πα-
ραστάδων ἐσχημάτιζον τὴν εἴσοδον, ἀλλὰ θύρα μεταξὺ τῶν λίθων δὲν ὑπῆρχε.

Ἐκεῖ ἐπέζησεν ὁ παππᾶ Νάρκισσος. Ὁ Γε-
ροθανάσης ἔδωσε διὰ τοῦ σχοινοῦ τοὺς δύο ἐμ-
προσθίους πόδας τοῦ ὄνου, πρὸς περιορισμὸν τῆς ἐλευθερίας τὴν ὁποίαν τῷ ἔδιδε, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν μικρὸν καλλιεργημένον περίβολον, προχωρῶν πρὸς τὴν καλύβην. Ὁ ἱερεὺς τὸν παρηκολούθει. Μετ' ὀλίγα βήματα ὁ χωρικός ἐστράφη.

— Κάθησε ὀλίγον ἐξω ἐκεῖ εἰς τὴν πέτραν, παππᾶ μου, νὰ ἰδῶ πρῶτα τί γίνεται μέσα ὁ ἄμοιρος αὐτός.

Ὁ ἱερεὺς ὑπήκουσε σιωπῶν. Ἐλαβε τὸ δέμα ἐκ τοῦ κόλπου του, τὸ ἔλυσε μετὰ τὰς χεῖρας τρε-
μούσας ὀλίγον, ἔθεσε τὸ περιτραχήλιον μετὰ τὰ ἐν αὐτῷ ἐπὶ τῆς πέτρας, ἀπέθεσε ἐκεῖ καὶ τὸ καλυμ-
μαύχιόν του, καὶ μετὰ γυμνὴν τὴν κεφαλὴν, τὰς χεῖρας σταυρωμένας ἐπὶ τοῦ στήθους, ἐπερίμενε ὄρθιος τὸν γέροντα. Ἦτο κάτωχρος, Μία ἀκούσιος εὐχή, μία ἀμαρτωλὴ ἐπιθυμία εἰσέδυσεν αἴφνης εἰς τὴν ψυχὴν του. — ὦ! Ἐὰν ὁ γέρον ἐπανερ-
χόμενος ἔλεγε: Τετέλεσται! — Ἄλλ' ἀπεδίωξε μετὰ ῥίγους τὸν πονηρὸν στοχασμὸν, ἐπεκαλέσθη τὴν ἐξ ὕψους βοήθειαν, ἔκαμε τὸν σταυρόν του, καὶ λαβὼν ἐκ τοῦ διπλωμένου περιτραχήλιου τὸ εὐχολόγιον ἤρχισε ν' ἀναγινώσκῃ τὰς ὡραίας προ-
σευχὰς τῆς νεκρωσίου ἀκολουθίας. Ἀνεγίνωσκε, καὶ ὁμοῦ τὸ νοῦς του ἦτο εἰς τὴν καλύβην. — Δια-
τί ἀργεῖ ὁ Γεροθανάσης; — Ἠθέλησε νὰ πλησιά-
σῃ πρὸς τὴν θύραν τῆς καλύβης, ἀλλ' εἰς τὸ μέ-
σον τοῦ περιβόλου ἐστάθη δισταζών. Ἠθέλησε νὰ ἐρωτήσῃ ἐκεῖθεν τὸν γέροντα, ἀλλὰ δὲν ἐτόλ-
μησε νὰ ὑψώσῃ τὴν φωνήν.

Ἐπὶ τέλους ὁ γέρον ἐξῆλθε τῆς καλύβης.

Ὁ ἱερεὺς τὸν ἠτένισε μετὰ βλέμμα ἐρωτηματικόν. — Ἦτον εἰς βύθος. Τὸν ἐξύπνησα μετὰ κόπον. Μόλις ἀκούεται ἡ φωνὴ του. Ἐλαμψάν τὰ στυ-
σμένα του μάτια ὅταν ἤκουσε ὅτι εἶσαι ἐδῶ. Ἐλα. παππᾶ, ἔλα νὰ τὸν μεταλάβῃς.

Ὁ ἱερεὺς ἐπέστρεψε πρὸς τὴν εἴσοδον, περι-
βλήθη τὸ περιτραχήλιον, ἔλαβεν εὐλαβῶς εἰς χεῖρας τὰ ἅγια καὶ ἐπορεύθη πρὸς τὴν καλύβην. Ἡ ὠρότης του μόνη ἐμαρτύρη τὴν ταραχὴν του. Τὸ βῆμά του ἦτο στερεόν, αἱ χεῖρές του δὲν ἔ-
τρεμον καθὼς πρὶν, δὲν ἐδίσταζε πλέον, ἐνίκησε τοὺς τελευταίους ἐνδοιασμούς τῆς δειλίας ἡ συ-
ναίσθησις τῆς ἱερᾶς ἀποστολῆς του.

Ὅτε ἔφθασεν εἰς τὴν θύραν, ὁ γέρον ὅστις τὸν

ἠκολούθει παρὰ πόδας, ἔθιξεν ἐλαφρῶς τὸ ράσον του. Ὁ ἱερεὺς, μετὰ τὸν ἓνα πόδα ἐπὶ τοῦ κατω-
φλίου, ἐστάθη καὶ ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν. Ἠξάνθη του κόμη ἐκυμάτιζε λυτὴ ἐπὶ τοῦ αὐχένος του.

— Παππᾶ μου, μὴ ἐγγίσῃς τὸ μανδῆλι εἰς τὸ πρόσωπόν του. Ἐκεῖνος μὲ παρήγγειλε νὰ τὸν σκεπάσω διὰ νὰ μὴ τὸν ἴδῃς.

— Καλὰ, εἶπεν ὁ ἱερεὺς σοβαρῶς. Μὴ ἔλθῃς μέσα εἰς τὸν δὲν σὲ κράζω.

Καὶ εἰσῆλθεν ἐντὸς τῆς καλύβης.

Ὁ Γεροθανάσης ἐκάθησεν ἐπὶ τῆς πέτρας παρὰ τὴν εἴσοδον καὶ ἐπερίμενε. Ἐμεινεν ἐπὶ ὥραν πολ-
λὴν καθήμενος ἐκεῖ. Ἠπόρει πῶς ὁ ἱερεὺς οὔτε φαίνεται οὔτε ἀκούεται. Εἶχε τὴν περιέργειαν νὰ ὑπάγῃ πρὸς τὴν καλύβην, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμα νὰ παρακούσῃ τὴν διαταγὴν. Ἐπερίμενε λοιπὸν, βλέ-
πων τὴν κυανὴν θάλασσαν ρυτιδουμένην ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, ὅστις ἐγειρόμενος ἤρχιζε νὰ δροσίζῃ τὴν ἀτμοσφαῖραν. Οἱ περίξ θάμνοι ἀνέδιδον εὐωδίαν ζωογόνον, αἱ σιταρῆθραι πετώσαι ὀρητικῶς πρὸς τὰ ὕψη ἐπλήρουν τὸν ἀέρα μετὰ τὸ κελάδημά των, ἡ φύσις ἐφαίνετο φαιδρὰ ὅλη καὶ εὐτυχής, ἐνῷ ὁ λεπρός ἀπέθνησκεν ἐντὸς τῆς καλύβης του.

Αἴφνης ὁ γέρον χωρικός ἤκουσε βηματισμὸν πλησίον του ἐλαφρόν. Ἐστράφη ἀπορῶν καὶ εἶδεν ἐρχομένην πρὸς τὴν καλύβην τὴν γυναῖκα τοῦ ἱερέως. Ἠγέρθη ἀμέσως καὶ προέβη εἰς προὔπαν-
τησίν της.

— Τί σοῦ ἦλθε νὰ κάμῃς τόσο δρόμον πεζή, παππαδιά;

— Ἐνόμιζα ὅτι θὰ σὰς ἀπαντήσω εἰς τὰ μισὰ τοῦ δρόμου καὶ ὀλίγ' ὀλίγον ἦλθα ἕως ἐδῶ. Πού εἶναι ὁ παππᾶς;

— Μέσα, μετὰ τὸν λεπρόν.

— Ζῆ ἢ ἀπέθανε;

— Ὅ, τι καὶ ἂν σοῦ 'πῶ σὲ γελῶ.

— Δὲν πηγαίνειε νὰ ἴδῃς.

— Μοῦ τὸ ἔχει ἐμποδισμένον ὁ παππᾶς.

Ἡ παππαδιά ἐσιώπησεν ἐπ' ὀλίγον καὶ ἔπειτα ἐπανέλαβε μετὰ τινος ἀνησυχίας:

— Ὅθι νυκτωθῆτε ἐδῶ.

— Δὲν πειράζει. Ἐχει φεγγάρι. Μόνον ἐσὺ, τί ἤθελες νὰ ἔλθῃς;

— Ἐφερα τὸ ράσον.

Καὶ ἔδειξε κρεμάμενον ἐπὶ τοῦ βραχιονός της ἐπιμελῶς διπλωμένον, τὸ καλὸν ράσον τοῦ παππᾶ Ναρκίσσου.

— Τί τὸ ἔφερες; Μὴ εἶνε κρῦον νὰ τὰ φορέσῃς ἐπάνωτά;

— Ἴσως χρειασθῇ, εἶπεν ἡ παππαδιά.

Μετὰ τινα σκέψιν ὁ Γεροθανάσης ἐπρόσθεσεν:

— Μὴ δὲν τὸ θέλεις τὸ ἄλλο ἀπὸ φόβον;

— Ἐεὐρω κ' ἐγώ; Ἀρρώστια εἶναι. Ὅποιος φυλάγει τὰ ρούχά σου ἔχει τὰ μισὰ.

Καὶ λέγοντες ταῦτα ἔφθασαν εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ περιβόλου.

— Κάθησ' ἐδῶ, παππαδιά, εἰς τὴν πέτραν. Ὅθι εἶσαι κουρασμένη.

— Ὅχι, δὲν ἐκουράσθηκα. Νὰ πάγω μέσα, Γεροθανάση;

— Νὰ μὴ θυμώσῃ ὁ παππᾶς.

Ἡ παππαδιά ἐκάθησεν ἐπὶ τῆς πέτρας. Ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν πρὸς τὴν καλύβην, ἡ ἀνησυχία ἐζωγραφίζετο εἰς τὸ πρό-
σωπόν της. Ὁ γέρον τὴν ἐλυπήθη, ἡ συνεμερί-
ζετο ἴσως καὶ αὐτὸς τὴν ἀνυπομονήσιν της.

— Μὴ χολοσκάνης, εἶπε. Πηγαίνω σιγὰ σιγὰ νὰ ἰδῶ.

Ἐπροχώρησε βραδέως πρὸς τὴν καλύβην τεί-
νων τὰ ὦτα ἀνὰ πᾶν βῆμα. Δὲν ἤκουε τίποτε. Ὅτε ἔφθασεν εἰς τὴν θύραν ἐστάθη. Ὁ ἱερεὺς ἔλεγέ τι ταπεινῇ τῇ φωνῇ. Μόλις ἠδύνατο ν' ἀκούσῃ ὁ γέρον. Ἐκυψε τὴν κεφαλὴν ἐντὸς τῆς καλύβης. Τοῦ λεπροῦ ἡ κεφαλὴ δὲν ἐφαίνετο. Τὴν ἀπέκρυπτον τὰ νῶτα τοῦ ἱερέως, ὅστις γο-
νατιστὸς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, κλίνων τὸν αὐχένα πρὸς τὸν λεπρόν, προσήυετο. Ἡ λευκὴ ὀθόνη διὰ τῆς ὁποίας ὁ Γεροθανάσης εἶχε καλύψει τὸ πρόσωπον τοῦ ἀσθενοῦς, ἔκειτο ἐκεῖ ἐρριμμένη παρὰ τοὺς πόδας του.

Ὁ χωρικός ἀπεσῦρθη ἠσύχως καὶ ἐπέστρεψε πρὸς τὴν εἴσοδον. Ἡ παππαδιά ἀκίνητος ἐπὶ τῆς πέτρας, ἀκολουθοῦσα διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τὰς κι-
νήσεις του, ἐπερίμενε τὴν ἐπιστροφὴν του.

— Τί εἶδες; ἠρώτησε.

— Τίποτε.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ὁ ἱερεὺς ἐξῆλθε τῆς καλύβης καὶ μετὰ βήματα ἀργὰ διέσχισε τὸν κή-
πον. Δὲν ἐφόρει τὸ ράσον του. Εἰς τὰς ἀνυφου-
μένας χεῖρας ἐκράτει τὸ εὐχολόγιον καὶ τὸ ἄρτο-
φόριον. Ἐβάδιζε μετὰ ὀρθίαν καὶ ἀκίνητον τὴν κε-
φαλὴν, μετὰ τὸ βλέμμα ἠρεμον, ἐνῷ ἔσειεν ὁ ἄνεμος τὴν λυτὴν κόμην του. Ἐφαίνετο ἄλλος ἢ δὴ ἄνθρωπος!

Ἐπλησίασε πρὸς τὸν γέροντα καὶ πρὸς τὴν σύζυγόν του χωρὶς οὐδεμίαν νὰ ἐκφράσῃ ἀπορίαν διὰ τὴν ἔλευσίν της. Ἀμφότεροι ἐκείνοι δὲν ἐκί-
νήθησαν πρὸς προὔπαντησίν του. Τὸν ἐπερίμενον νὰ ἔλθῃ. Δὲν ἀπηύθυναν ἐρωτήσεις πρὸς αὐτόν. Ἐπερίμενον νὰ ἠμιλήσῃ.

— Ἀνεπαύθη, εἶπεν ὁ ἱερεὺς.

Ὁ Γεροθανάσης καὶ ἡ παππαδιά ἔκαμαν ἐν σιωπῇ τὸν σταυρόν των.

— Αὐρίον τὸ πρῶτ' ἔλαθμεν νὰ τὸν θάψω-
μεν, ἐξηκολούθησεν.

Ἡ φωνὴ του εἶχε τι τὸ σοβαρὸν, τὸ ἐπιβάλ-
λον. Οὐδέποτε ἡ σύζυγός του τὸν ἤκουσεν ἠμι-
λοῦντα οὕτω. Τὸν ἤκουε καὶ τὰ δάκρυα ἀνέ-
βαινον ἠσύχως εἰς τοὺς ὀφθαλμούς της. Ἠσθάνετο ὅτι ἡ δοκιμασία αὕτη ἐνίσχυσε διὰ παντὸς τὴν ψυχὴν του.

— Να μείνω ἐδῶ τὴν νύκτα, ἠρώτησεν ὁ Γερροθανάσης.

— Μείνε. Θὰ ἔλθω πολὺ πρῶτ.

Καὶ βλέπων τὴν σύζυγόν του ἣτις ἔτεινε πρὸς αὐτὸν τὸ ράσον,

— Καλὰ ἔκαμες καὶ μοῦ τὸ ἔφερες, εἶπε. Ἐσκέπασα μὲ τὸ ἄλλο τὸν νεκρόν.

Καὶ βαδίζοντες ὁ εἰς παρὰ τὸν ἄλλον ἐπέστρεψαν εἰς τὴν οἰκίαν των πεζοὶ ὁ ἱερεὺς καὶ ἡ σύζυγός του.

Δ. ΒΙΚΕΛΛΕΣ

ΘΗΣΑΥΡΟΙ ΥΠΟΓΕΙΟΙ

Σημασία αὐτῶν πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτισμοῦ

[Συνέχεια ἴδε προηγούμε. φύλλον.]

Προτιθέμενοι νὰ ἐξετάσωμεν νῦν τίς ἡ ὠφέλεια ἦν προσπορίζεται ὑλόκληρος ἡ ἀνθρωπότης ἀπὸ τῶν θησαυρῶν τούτων οὓς ἐκληρονόμησαν ἡμῖν οἱ προϊστορικοὶ χρόνοι, ἠδυνάμεθα δι' ὀλίγων λέξεων νὰ παραστήσωμεν ταύτην, λέγοντες ἀπλῶς ὅτι οἱ λιθάνθρακες ἀντικαθιστῶσι τὸ ξύλον, διότι ὀλίγαί εἰνε αἱ χρήσεις τῶν λιθάνθρακων ἄς δὲν δύναται ν' ἀναπληρώσῃ οὕτως ἢ ἄλλως τὸ ξύλον ἢ ὁ ἀπ' αὐτοῦ κατασκευαζόμενος ἄνθραξ. Ἀλλὰ ἡ σπουδαιότης τῶν λιθάνθρακων κεῖται ἐν τούτῳ κυρίως ὅτι ἄνευ αὐτῶν οὔτε κατὰ προσέγγισιν δὲν θὰ ἐπῆρκει ὅπως πληρῶσῃ τὰς ἀνάγκας τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς οἰκιακῆς οἰκονομίας ἡ ποσότης τῶν ξύλων ἡ παραγομένη ἐπὶ τῶν ἡμετέρων ζωνῶν τῆς γῆς ἢ ἐν χώραις προσिताῖς εἰς τὴν μεταφορὰν καὶ μὴ κειμέναις μακρὰν εἰς μεγάλας ἀποστάσεις. Ἀπασα ἡ δασώδης ἐπιφάνεια τῆς Εὐρώπης ὑπολογίζεται εἰς 260,962,100 ἐκτάρια, ἅτινα ἐτησίως αὐξάνονται κατὰ 3 περίπου τετραμέτρα τὸ ἐκτάριον. Ὑπολογίζοντες οὕτω τὴν ἐτήσιαν αὐξήσιν τῆς ξυλώδους οὐσίας τῶν δασῶν, ἔχομεν 810 ἑκατομ. κυβικῶν μέτρων, ἧτοι 567 ἑκατομμύρια τόνων νεοκίπουξ ξύλου, ἅτινα ἐὰν ὄντως πάντα ἐκόπτοντο ἀπὸ τῶν δασῶν καὶ πάντα ἐχρησίμευον ὡς καύσιμα ξύλα ἢ θελον ἀναλογεῖται πρὸς 190 ἑκατομμύρια τόνων λιθάνθρακων. Ὁ ἀριθμὸς ὅμως οὗτος οὔτε κατὰ προσέγγισιν φθάνει τὴν ἐτήσιαν κατανάλωσιν τῶν λιθάνθρακων ἐν Εὐρώπῃ, ἦν ὑπολογίζουσιν εἰς 300 ἑκατομ. περίπου. Ἀλλὰ καὶ ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ ἄνω ἀριθμὸς τῶν καυσίμων ξύλων ἐπῆρκει, ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάρξωμεν ἄνευ οἰκοδομησίου ξυλείας, ἢ ἠδυνάμεθα κατὰ δεύτερον λόγον νὰ ξυλευθῶμεν ἀπὸ τῶν ἀπεράντων δασῶν τῆς Ῥωσσίας καὶ μεταφέρωμεν τὰ ξύλα εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην; Καὶ ἂν δὲ ἦτο ποτε πιθανόν ὅτι τὰ ξύλα θὰ ἐπῆρκον πρὸς ἀντικατάστασιν τῶν λιθάνθρακων, τὰ ξύλα ταῦτα τὰ διὰ τοὺς λοιποὺς εὐγενεστέ-

ρους, οὕτως εἶπειν, σκοποὺς χρήσιμα θὰ ἐγίνοντο βαρύτερα. Τὴν περίσσειαν τοῦ ξύλου καὶ χρησιμοποίησιν αὐτοῦ εἰς οἰκοδομίαν, ναυπηγίαν, τεχνουργίαν κ.τ.λ. χρεωστοῦμεν εἰς τοὺς λιθάνθρακας. Εἰς αὐτοὺς ἐπίσης χρεωστοῦμεν ἐμμέσως τὴν συμπλήρωσιν μεγάλης ποσότητος τῆς γιγαντώδους καὶ ἀδιακόπως αὐξανόμενης καταναλώσεως χάρτου διὰ ξύλου, ἄνευ τῆς ὁποίας ὁ χάρτης θὰ ἐγίνετο βαρύτερος, ἂν δὲν εἶχομεν τοὺς λιθάνθρακας ὡς καύσιμον ὕλην. Ἐν γένει δὲ φαίνεται ὅλως ἀκατάληπτον πῶς ἦτο δυνατόν ὁ ἄνθρωπος ἄνευ λιθάνθρακων νὰ φθάσῃ εἰς τὴν σημερινὴν κατάστασιν τῆς βιομηχανίας, ἢ ὅπερ ταῦτό, εἰς τὸν σημερινὸν βαθμὸν τοῦ πολιτισμοῦ.

Πρὸς τοῦτο ἐξετάσωμεν δι' ὀλίγων οἷας ὑπηρεσίαις παρέχουσιν ἡμῖν οἱ λιθάνθρακες, καὶ ἐπὶ τίνων περιστάσεων γίνεται χρῆσις αὐτῶν.

Καὶ ἐν πρώτοις ἀνάγκη νὰ προτάξωμεν τὴν χρῆσιν τῶν λιθάνθρακων πρὸς ἀναψίν καὶ θέρμανσιν τῶν οἰκιακῶν ἐστιῶν, αἵτινες ὑπῆρξαν ἡ πρώτη ἐφεύρεσις ἣτις διεχώρισε τὸν ἀνθρωπινὸν τρόπον τοῦ ζῆν ἀπὸ τοῦ τῶν τελειοτέρων ζῴων. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι ἡ ἀναψίν καὶ θέρμανσις τῶν ἐστιῶν διὰ ξύλων διατηρεῖται πρὸ μακροτάτου χρόνου καὶ ἔχει μεγαλητέραν ἔκτασιν τῆς διὰ λιθάνθρακων ἐν τῇ βιομηχανίᾳ, διότι ἡ τυχὸν μεγαλητέρα ἀξία τῶν ξύλων δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν οὔτε γίνεται αἰσθητὴ ὅπως εἰς τὴν βιομηχανίαν ἐνεκ τῆς μείζονος καθαριότητος, ἀπλότητος καὶ εὐκολίας τῆς διὰ ξύλων θερμάνσεως, ἀλλ' ἀπ' ἑτέρου εἶνε γεγονός ἀναμφισβήτητον ὅτι ἐν Ἑλβετίᾳ καὶ Γερμανίᾳ ἡ θέρμανσις τῶν οἰκιῶν διὰ ξύλων περιορίζεται ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος, καὶ ὅτι παραχωρεῖ τὴν θέσιν αὐτῆς εἰς τὴν πολλῶν εὐθνητοτέραν θέρμανσιν διὰ λιθάνθρακων. Ἀποκλειστικῶς δὲ διὰ λιθάνθρακων γίνεται ἡ θέρμανσις ὅπου εἶνε ἀνάγκη νὰ μεταδοθῇ ἡ θερμότης ὑπὸ κεντρικῆς τινοῦ ἐστίας εἰς περίξ οἰκοδομήματα καὶ χώρους, ὅσον εἰς δημόσια καταστήματα ἢ καὶ εἰς μεγάλας ἰδιωτικὰς οἰκίας. Ἡ μέθοδος αὕτη τῆς θερμάνσεως εἶνε πρὸ καιροῦ ἐν χρήσει ἐν τῇ Βορείῳ Ἀμερικῇ, καίτοι αὐτόθι μεταχειρίζονται καὶ ξύλα, ἐν δὲ τῇ Ἀγγλίᾳ δαπανῶνται ἐτησίως ὑπὲρ τὰ 20 ἑκατομμύρια τόνων λιθάνθρακων εἰς οἰκιακὰς ἀνάγκας.

Μεταβαίνοντες νῦν εἰς τὴν χρῆσιν τῶν λιθάνθρακων εἰς τὴν βιομηχανίαν, δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐνδιατρίψωμεν εἰς τὰς μικρὰς βιομηχανικὰς τεχνουργίας, αἵτινες ἔχουσιν ἀνάγκη καυσίμου ὕλης. Ἀρκεῖ νὰ εἴπωμεν ἀπλῶς τὴν λέξιν ἀτμοῦ ὅπως πείσωμεν πάραυτα ἕκαστον ὅτι ἡ ἀνθρωπότης ἀδύνατον νὰ ζῆσθ ἐφεξῆς ἄνευ ἀνθράκων. Χῶραι θερμαίνουσαι τὸν ἀτμολέβητα διὰ ξύλων, ἀχύρων ἢ καὶ διὰ τύρφης δὲν εἶνε προκεχωρημέναι εἰς τὸν πολιτισμόν. Παραγωγή ἀτμοῦ διὰ τῶν ὑλῶν τούτων δεικνύει κατάστασιν μεταβα-

τικὴν ἀπὸ τῆς χρονικῆς περιόδου τῶν ἀρχεγόνων δασῶν ἢ ἀπὸ τῶν στεππῶν εἰς τὸν πολιτισμόν, ὅπως π.χ. εἰς τὰς δυτικὰς καὶ νοτιοὺς χώρας τῆς βορείου Ἀμερικῆς καὶ ἐν Ῥωσίᾳ.

Ἀλλὰ καὶ ἡ τοιοῦτότροπος θέρμανσις δὲν δύναται νὰ διαρκέσῃ ἐπὶ μακρὸν, διότι ἐν πολλαῖς π.χ. χώραις τῆς βορείου Ἀμερικῆς ἤρξαντο νὰ αἰσθάνωνται τὴν ἄνου σπατάλην τῶν ξύλων, δι' ἧς εἰς δύο ἢ τρεῖς γενεὰς ἀνθρώπων κατεστράφη ἡ βλάστησις ὀλοκλήρων ἑκατονταετηρίδων, χωρὶς νὰ ἐπέλθῃ ποιά τις ἀντικατάστασις. Ἀλλ' ἐκεῖ τοῦλάχιστον δύναται τις νὰ παρηγορηθῇ, ἀναλογιζόμενος ὅτι ὑπάρχουσιν ἐγγὺς οἱ ὑπόγειοι θησαυροὶ τῶν λιθάνθρακων, ἐνῶ χῶραι, αἵτινες οὐ μόνον εἶνε πτωχαὶ εἰς λιθάνθρακες ἀλλὰ καὶ μακρὰν τῶν ἀνθρακωρυχείων, οἷαι π.χ. εἶνε χῶραι τινες τῆς Ῥωσσίας, εὐρίσκονται εἰς πολλῶν χείρονα κατάστασιν. Οὐδέποτε δύναται ἐνταῦθα νὰ ἰδρυθῇ μόνιμος καὶ ἐκτετατμένη βιομηχανία· μόνον δὲ ἡ ἐργασία διὰ τῶν χειρῶν δύναται νὰ παραγάγῃ τι καὶ τοῦτο μόνον ὅταν ἡ κινητήριος δύναμις εἶνε ὅλως δευτερεύουσα καὶ ἐπουσιώδης.

Τί δὲ δὲν ἐκτελεῖ ὁ ἀτμός; Παραλείποντες τὴν χρῆσιν αὐτοῦ ὡς δυνάμειος θέρμαντικῆς δι' ἀπευθείας εἰσροῆς ἢ δι' ἀπαγωγῶν σωλήνων ἀναφέρομεν τὴν χρῆσιν αὐτοῦ ὡς δυνάμειος κινητικῆς καὶ πηγῆς δυνάμειος ἐργατικῆς, διὰ τῆς μεταβολῆς τῆς ἐν ἐντάσει δυνάμειος αὐτοῦ ἐντὸς τῶν ἀτμομηχανῶν εἰς ἀληθῆ κίνησιν καὶ ὑπερνίκησιν ἀντιστάσεων.

Ἡ ὑπὸ τῶν ἀτμομηχανῶν τελουμένη ἐργασία εἴθισται γενικῶς νὰ ἐκφράζεται διὰ τῆς δυνάμειος τῶν ἵππων. Ἐὰν ὅμως ἀντὶ τῶν ἐνεργειῶν ἀτμομηχανῶν, τῶν τρεφομένων μόνον δι' ἀνθράκων, εἶχομεν ἀληθῆς ἵππους, ποῦ ἠθέλομεν εὐρεῖ τροφήν ὅπως θρέψωμεν τὰ ἑκατομμύρια αὐτῶν; Καὶ ἂν δὲ δὲν λάθωμεν ποσὸς ὑπ' ὄψιν ἡμῶν τὴν πολλῶν εὐθνητοτέραν ἐργασίαν διὰ τοῦ ἀτμοῦ, πάλιν δὲν δυνάμεθα ν' ἀντικαταστήσωμεν τὰς ἐξόχους καὶ ἰσχυρὰς ιδιότητας ἀτμομηχανῆς ἐργασταίου ἢ ἀτμοπλοίου ἢ ἄλλου τινὸς μηχανισμοῦ διὰ μεγάλου ἀριθμοῦ ἵππων ἔχόντων σάρκας καὶ αἷμα. Οὕτε θὰ ἦτο ποτε δυνατόν ἄνευ τῆς δυνάμειος τοῦ ἀτμοῦ νὰ ἐκτελεσθῇ πλῆθος ἐργασιῶν, ἄνευ τῶν ὁποίων οὔτε δυνάμεθα σήμερον νὰ σκεφθῶμεν ὑπερξῆν ἀξίαν ἀνθρώπων. Ἀτμομηχαναὶ κινῶσι τὰς ἀτράκτους ἐφ' ὧν τυλίσσεται τὸ νῆμα καὶ τοὺς ἰστούς ἐφ' ὧν ὑφαίνεται τὸ ὕφασμα, ἀτμομηχαναὶ κινῶσι τοὺς τόνους καὶ πολυἀριθμὰ ἄλλα ἐργαλεῖα δι' ὧν εἰσι κατηρτισμένοι αἱ μηχαναὶ τῶν ὕφασματουργειῶν καὶ ἄλλων βιομηχανικῶν καταστημάτων αἱ ἀτμομηχαναὶ εἰσέδυσαν ἀπανταχοῦ. Ὁ βαφεὺς καὶ γναφεὺς οὐδέλως δύναται σήμερον νὰ ὑπάρξῃ ἄνευ ἀτμοῦ, ἐπίσης δὲ ὁ ἀνθογράφος

τῶν ὕφασμάτων. Δι' ἀτμοῦ ἐπίσης ὑφαίνονται, πλέκονται, λευκκίνονται, χρώννυνται ἢ κοσμοῦνται αἱ οὐσίαι δι' ὧν ἐνδύομεθα ἢ κοσμοῦμεν τοὺς οἴκους μας ἢ ἐν γένει χρησιμοποιοῦμεν εἰς τὴν οἰκιακὴν ἡμῶν οἰκονομίαν. Μικροτέρας ἐκτάσεως, ἀλλ' ἰκανῶς μεγάλη ἐν τισὶ χώραις εἶνε ἡ χρῆσις τοῦ ἀτμοῦ εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν τροφίμων π.χ. ἐν Γαλλίᾳ, Γερμανίᾳ, Ἀγγλίᾳ. Εἰς χώρας ἐνθα ὑπάρχει διαρκῆς κινητήριος δύναμις τοῦ ὕδατος δὲν ἀλέθεται ὁ σίτος δι' ἀτμοῦ· ἀλλὰ καὶ τότε μόνον σχετικῶς μικραὶ πόλεις δύναται νὰ στερηθῶσι τῶν ἀτμομύλων. Ζακχαροποιεῖα, ζυθοποιεῖα καὶ οἰνοπνευματοποιεῖα μόνον ἐν μικρῶ δύναται νὰ ὑπάρξωσιν ἄνευ ἀτμοῦ. Ὁ κρεωπώλης καὶ τυροκόμος ἐργάζονται εἰσέτι παρ' ἡμῖν ἄνευ ἀτμοῦ, οἱ ἀμερικανικοὶ ὅμως ἀλάντες καὶ οἱ τυροὶ εἶνε προϊόντα τῆς δυνάμειος τοῦ ἀτμοῦ, πολὺ δὲ ὀλίγα ἐκ τῶν μεγάλων χωρῶν τῆς κεντρικῆς καὶ νοτίου Εὐρώπης θὰ ἠδύναντο νὰ προμηθεύωνται τὰ πρὸς ζωάρκειαν ἂν μὴ ὁ ἀτμός μετέφερεν εἰς αὐτὰς ἀλλὰχόθεν μέγα μέρος τῶν τροφίμων αὐτῶν. Καὶ ἡ μικρὰ δὲ τιμὴ τῶν δημητριακῶν καρπῶν, δι' ἧς ἡ Ἀμερικὴ συναγωνίζεται πρὸς τοὺς Εὐρωπαίους γεωκλήμονας πρὸ τῶν ἰδίων αὐτῶν θυρῶν, εἶνε συνέπεια τῆς καταπληκτικῆς αὐτόθι ἀναπτύξεως τῆς ἀτμοκινήτου βιομηχανίας, δι' ἧς ὅσον ἐν οὐδεμίᾳ ἄλλῃ χώρᾳ τῆς Εὐρώπης, οὔτε ἐν αὐτῇ τῇ Ἀγγλίᾳ, δι' ἀτμοκινήτων γεωργικῶν μηχανῶν θερίζουσι καὶ ἀλωνίζουσι καὶ ἐν γένει ἐκτελοῦσι πᾶσαν γεωργικὴν ἐργασίαν.

Ἐὰν ἐσκοποῦμεν νὰ διατρίψωμεν ἐπὶ πολὺ ἐπὶ τῶν πολυἀριθμῶν ἐφαρμογῶν τῶν ἀτμομηχανῶν, ἐξ ὧν ἤδη ἀνεφέραμεν τὰς ἐγγύτατα θεγούσας τὸν καθημερινὸν τοῦ ἀνθρώπου βίον, ἠθέλομεν κουράσει τὸν ἀναγνώστην, ἀναγράφοντες ζηρὸν κατάλογον τῶν πολυπληθῶν τοῦ ἀτμοῦ χρήσεων. Μίαν ὅμως ἐφαρμογὴν, τὴν μεγαλητέραν πασῶν καὶ σπουδαιότεραν αἰσθανόμεθα τὴν ἀνάγκη νὰ μὴ παρασιωπήσωμεν, ἦτοι τὴν τοῦ ἀτμοῦ πρὸς κίνησιν τῶν σιδηροδρόμων καὶ ἀτμοπλοίων. Οὐδεμίᾳ ἄλλῃ δυνάμει φυσικῆ οὔτε ἄλλῃ τις παραγομένη ἐκ ζωσῶν ὀργανώσεων ἦτο δυνατόν ν' ἀντικαταστήσῃ τὸν ἀτμόν. Μόνον διὰ τοῦ ἀτμοῦ δύναται νὰ κινήθῃ σιδηροδρομικὴ μηχανὴ ἢ πλοῖον μέγα ἀνεξαρτήτως τοῦ πνέοντος ἀνέμου. Διότι καὶ εἰς αὐτὰς ἐτι τὰς μοναδικὰς περιστάσεις καθ' ἃς μετεχειρίσθησαν τὸν ἠλεκτρισμόν ὡς κινητήριον δυνάμειν, πρῶτον τίθεται ἡ ἀτμομηχανὴ εἰς κίνησιν, ἀπὸ ταύτης δὲ μεταβιβάζεται ἡ δυνάμεις εἰς τὴν ἠλεκτρικὴν καὶ μεταδίδει δι' αὐτῆς τὴν κίνησιν. Καὶ ὁ ἀπειρότατος δὲ καὶ ἀγροικώτατος τῶν ἀνθρώπων γνωρίζει σήμερον καὶ αἰσθάνεται ὅταν σημασίαν ἔχουσι διὰ τὴν ἀνθρωπότητα ὅλην οἱ σιδηροδρόμοι καὶ τὰ ἀτμοπλοῖα. Πρὸς κίνησιν

ὅμως αὐτῶν μόνον οἱ λιθάνθρακες εἶνε κατάλληλοι ἕνεκα τοῦ μικροῦ χώρου ὅστις ἀπαιτεῖται πρὸς ἀποταμίευσιν αὐτῶν, κατ' ἐξαιρέσιν δὲ γίνεται χρῆσις εἰς τινὰς σιδηροδρομικὰς μηχανὰς καὶ ἄλλων θερμαντικῶν ὑλῶν, οἷον ξυλανθράκων ἢ κόκ.

Ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενόμενοι ἀναφέρομεν τοὺς λόγους τοῦ διασημοτέρου τῶν ζώντων στατιστικῶν τοῦ Ἑρνέστου Ἐγγελ, ὅστις ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ «Ἡ ἑκατονταετηρίς τοῦ ἀτμοῦ» λέγει τὰ ἑξῆς.

«Ἡ ὑπέροχος τοῦ ἀτμοῦ θέσις δι' ἧς οὗτος ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ ἔλαβε τεραστίαν ἀνάπτυξιν καὶ ἐγένετο ταυτοχρόνως ὁ κύριος παράγων τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ θέλει δράσει ἐπὶ μακρὸν ἔτι χρόνον. Διότι ἡ τεχνουργικὴ καὶ ἡ βιομηχανία δὲν παρέλαβον αὐτὸν μόνον ὡς τινὰ νέαν δύναμιν ἄγνωστον μέχρι τοῦδε καὶ ἀμεταχειρίστον, ἀλλ' ἕνεκα τῶν λαμπρῶν ιδιοτήτων αὐτῆς ὡς κινητήριος δύναμις κέκτηται, ἥτις τοῦ νὰ δυνάται νὰ μερισθῇ, νὰ συγκεντρωθῇ ἢ νὰ μεταβιβασθῇ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον. Ἐνεκα τούτου ἐνίκησεν ὅλας τὰς πρὶν ἐν χρήσει δυνάμεις καὶ ἀπεμάκρυνεν ὅλην τὴν τεχνουργικὴν ἀπὸ τῆς χρήσεως αὐτῶν. Ἡ μυϊκὴ δύναμις τοῦ ἀνθρώπου δυσκόλως δύναιται νὰ συγκεντρωθῇ πέραν στενῶν ὁρίων, παραλύει ταχέως καὶ ἐπομένως δρᾷ δυσαναλόγως. Ἡ δύναμις τοῦ ἀνέμου, ὅτε μὲν ὑπάρχουσα γίαν ἰσχυρὰ ὅτε δὲ ὅλως ἀσθενής, εἶνε ἄχρηστος, ἅτε ἀσταθής, ἔχουσα ὡς μόνον προσὸν ὅτι εἶνε ἀπανταχοῦ παρούσα. Εἰς τὸν ἀνεμὸν εἶνε ὅλως ἀδιάφορον ἂν κινή 10 ἢ 100 ἀνεμομύλους ἐν χώρῳ σμικρῷ, ἀρκεῖ μόνον νὰ πνέῃ· ἀλλ' ὁ ἀνεμὸς δὲν δύναιται καὶ νὰ συγκεντρωθῇ. Ἡ δύναμις τοῦ ὕδατος, δρῶσα διὰ τῆς βαρύτητος ἢ καὶ διὰ τῶν ὕσεων, δὲν ὑπάρχει ἀπανταχοῦ, καὶ ἂν δὲ κατορθωθῇ νὰ χρησιμοποιηθῇ πρὸς κίνησιν ἢ ἄμπωτις καὶ ἡ παλίρροια πάλιν θέλει εἶσθαι μόνον ἐν τῷ τόπῳ τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς χρησιμοποιήσιμος. Ἡ δύναμις αὕτη μερίζεται πρὸς

τὸ παρὸν ἀπὸ τῶν χωρῶν ἐν αἷς τὸ ὕδωρ ἔχει μικρὰν πτώσιν, ὑπόκειται δὲ ὅλως εἰς τὰς ιδιοτροπίας τῶν ἀτμοσφαιρικῶν μεταβολῶν. Πόσον δὲ ἄλλοια εἶνε ἡ δύναμις τοῦ ἀτμοῦ! Ἐλευθέρα τοπικῶν δεσμῶν παράγεται εὐχερέστατα καὶ ταχύτατα καὶ καταπαύεται, συγκεντρῶται εἰς μεγάλας δυνάμεις καὶ ἐκτελεῖ καὶ τὰς ἐλαχίστας ἐργασίας. Εἶνε ἀκαταπόνητος καὶ ἀνεξάντλητος· ὁ καιρὸς οὐδεμίαν ἀσκεῖ ἐπ' αὐτῆς ἐπίδρασιν. Πρὸς τούτοις δὲ δύναιται νὰ ἀλλάσῃ τὸν τρόπον, ὅπως καὶ ἡ μυϊκὴ δύναμις, ἀλλὰ μετὰ τοιαύτης ταχύτητος καὶ ἐμμονῆς, ὥστε οὔτε συναγωνισμὸς τῶν δύο τούτων δυνάμεων δύναιται νὰ ὑπάρξῃ. Περὶ τοῦ ἀτμοῦ δύναιται τις μετὰ θάρρους νὰ εἴπῃ ὅτι ἂν δὲν ἐμψένεισε τὰς ἀποστάσεις τῶν χωρῶν ἀπ' ἀλλήλων, ἐσμίκρυνεν αὐτὰς τοῦλάχιστον κατὰ τὰ ἐννέα δέκατα. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς διάβασιν τῶν ἀποστάσεων ἀπαιτεῖται χρόνος, ἐσμίκρυνεν ἀναλόγως καὶ τὴν ἀπώλειαν τοῦ χρόνου. Ἐπειδὴ δὲ πάλιν ὁ χρόνος εἶνε ἡ ὕλη ἐκ ἧς συνίσταται ἡ ζωὴ, ὁ ἀτμὸς ἐμῆκυνη, καὶ ὅσα ἐπιταχύνει τὰς κινήσεις του τελειοποιούμενος, μηχανεῖ ἀδιαλείπτως τὸν βίον τῆς ἀδιακόπως εἰς τὰ πρόσω χωρούσης ἀνθρωπότητος.

Τοιαῦτα πλεονεκτήματα ἔχουσα ἡ δύναμις τοῦ ἀτμοῦ ἦτο φυσικὴ συνέπεια νὰ κυριαρχήσῃ τῶν λοιπῶν γνωστῶν δυνάμεων. Εἶνε δὲ ὄντως θαῦμα ὅτι ἡ κραταιὰ αὕτη κυριαρχία ἐπῆλθεν ἐν σχετικῶς βραχεῖ διαστήματι χρόνου, ὅπως ἐπίσης εἶνε θαυμαστὴ καὶ ἡ καταγωγὴ τῶν μέσων δι' ὧν ἐπῆλθεν ἡ τοιαύτη ἀναμόρφωσις, ἧς ἡ ἱστορία δὲν ἔχει νὰ δεῖξῃ παράδειγμα ὅμοιον».

Πρὶν ἢ ἀπαντήσωμεν εἰς τὴν διὰ τῶν τελευταίων λέξεων τοῦ Ἐγγελ ἐγειρομένην ἀπορίαν, θεωρήσωμεν στατιστικὰς τινὰς πληροφορίας τοῦ ἰδίου συγγράμματός ἐκ πολυαριθμῶν πληροφοριῶν συλλεχθείσας. Ὁ ἀκόλουθος πίναξ περιέχει τὰς δυνάμεις τῶν μηχανῶν εἰς ἵππους τῶν σπουδαιότερων βιομηχανικῶν πόλεων κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἔτους 1877.

ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΤΩΝ ΜΗΧΑΝΩΝ

Κράτη.	Ἀτμομηχαναὶ ἐδραϊαί.	Ἀτμομηχαναὶ κινούμεναι.	Ἀτμόπλοια.	Ἐν ὄλφ.
Μεγάλη Βρετανία.	2,000,000	3,242,000	1,744,000	6,986,000
Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι.	1,987,000	4,933,500	572,400	7,492,900
Γερμανία.	1,320,647	2,859,450	179,280	4,359,377
Γαλλία.	492,418	2,358,993	173,093	3,024,504
Ἀυστρία.	157,279	989,922	127,875	1,275,076
Ἰταλία.	54,231	;	;	;
Βέλγιον.	;	;	;	568,139
Ἑλβετία.	20,000	228,295	;	;

Ὁ ἀριθμὸς τῶν καθ' ἅπασαν τὴν γῆν ἐδραϊῶν καὶ κινήτων ἀτμομηχανῶν ἀνήρχετο κατὰ τὸ ἔτος 1880 εἰς 200,000 ἔχουσας δυνάμιν πολλῶν μείζονα τῶν 13 ἑκατομμυρίων ἵππων, αἱ δὲ ἐν ἐνεργείᾳ ἀτμομηχαναὶ τῶν 350,000 χιλιομέτρων μακρῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν ἀνήρχοντο εἰς 105,000 ἔχουσας δυνάμιν 30 ἑκατομμυρίων ἵππων. Εἰς τὰς παντειδεῖς ταύτας ἀτμοκινήτους ἐπιχειρήσεις ὑπολογίζετο ἐν ἔτει 1880 μόνον ἐν Γερμανίᾳ κεφάλαιον δαπανηθὲν 11,000 ἑκατομμύρια μάρκαι, ἐξ ὧν τὰ δύο τρίτα περίπου ἀνήκουσιν εἰς τοὺς σιδηροδρόμους. Δι' ἅπασαν ἐπομένως τὴν γῆν πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν κεφάλαιον 120,000 ἑκατομμυρίων μαρκῶν, ποσὸν ὅπερ βεβαίως εἶνε πολλῶν εὐκολώτερον νὰ γράψῃ τις καὶ προσφέρῃ παρὰ νὰ συλλάβῃ ἐν τῷ νῷ. Δικαίως λοιπὸν ὁ Engel θεωρεῖ ὡς θαῦμα τὴν εὐρεσιν καὶ καταβολὴν τοῦ ποσοῦ τούτου, καθόσον μάλιστα ἡ ἐφεύρεσις τῆς ἀτμομηχανῆς, οἷα ὑπάρχει τὴν σήμερον ἐγένετο ἐν ἔτει 1775, ἡ δὲ κυρίως διάδοσις αὐτῆς εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Εὐρώπην κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς παρουσίας ἑκατονταετηρίδος καὶ μάλιστα πρὸ 40 μόλις ἐτῶν. Τὸ θαῦμα ὅμως τούτου ἐξηγεῖ σαφῶς ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα, καθ' ἣν τὸ δυσαντίληπτον τοῦτο κεφάλαιον τῶν 120 ἑκατομμυρίων ὀκονομήθη κατὰ τὸ διάστημα τῶν 50 τούτων ἐτῶν, ἥτοι δι' ἄλλων λέξεων ἐπλάσθη ἐξ ἀρχῆς. Μὴ λησμονώμεν ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν ὀνομαστικῶν ἵππων τῶν ἀτμομηχανῶν εἶνε πολλῶν μεγαλήτερος τῶν συνισταμένων ἐξ αἵματος καὶ σαρκός. Ἐν Γερμανίᾳ π.χ. ὑπάρχουσι 4 1/2 ἑκατομμύρια ἵππων τῶν ἀτμομηχανῶν (δυνάμεις) ἀπέναντι 3 ἑκατομμυρίων ἀληθινῶν ἵππων. Ἐκτός δὲ τούτου ἀτμομηχανῆς, ἔχουσα δυνάμιν ἐνός ἵππου καὶ ἐργαζομένη 24 ὥρας καθ' ἑκάστην, ἐκτελεῖ ἐργασίαν ἴσην πρὸς τρεῖς ζῶντας ἵππους, καὶ ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι οὗτοι ἐργάζονται 8 ὥρας καθ' ἑκάστην, οἱ δὲ τρεῖς οὗτοι ἵπποι ἀναλογοῦσι πρὸς ἐπτάνκις τοσοῦτους ἀνθρώπους, ἐὰν τὴν ἐργασίαν ἐκείνων ἀνεπλήρου ἡ μυϊκὴ δύναμις τούτων. Πόσῳ ὅμως εὐθηνοτέρα δὲν εἶνε ἡ ἐργασία τῶν καλουμένων ἵππων τῆς ἀτμομηχανῆς συγκρινομένη πρὸς τὴν τῶν ἀληθῶν ἵππων ἢ τοῦ ἀνθρώπου! Οἱ ὑπολογίσαντες τὴν δαπάνην τῶν ἀπαιτουμένων πρὸς κίνησιν ἐνός τόννου (1000 χιλιογρ.) εἰς ὕψος ἐνός χιλιομέτρου εὗρον ὅτι ἡ ἐργασία τῶν ἵππων εἶνε θικίς—25κίς, ἡ δὲ τοῦ ἀνθρώπου 20—120κίς ἀκριβωτέρα τῆς τῶν ἵππων ἀτμομηχανῆς.

Κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Ἐγγελ ἐν Πρωσίᾳ ἀπὸ τοῦ 1844 μέχρι τοῦ 1878 διὰ τῆς μεταφορᾶς ἐμπορευμάτων διὰ τῶν σιδηροδρομῶν ὀκονομήθησαν 18,151 ἑκατομμύρια μαρκῶν. Εἰς ταῦτα προσθετέον τὰ ἔσοδα ἐκ τῆς μεταφορᾶς τῶν ἀνθρώπων, ἧτις καὶ εὐθηνοτέρα εἶνε καὶ ὀκονομῆ χρόνον, ἥτοι 1,755,000.000 ἐν ὄλφ

20,317.000.000 μαρκῶν, ὧν τὰ δύο τρίτα ἀνήκουσιν εἰς τὰ ἔτη 1871—1878. Ἐτι μείζονα εἶνε τὰ ἔμμεσα πλεονεκτήματα τῆς διὰ σιδηροδρομῶν καὶ ἀτμοπλοίων συγκοινωνίας ὅπως δὲ ὑπολογίσωμεν ταῦτα καὶ λάβωμεν γενικὸν τι ἐξαγόμενον, ἀρκεῖ νὰ πολλαπλασιάσωμεν ἐπὶ τὸ τετραπλοῦν τὰς ἀκαθάριστους προσόδους τῶν σιδηροδρομῶν. Ἀλλὰ καὶ ἀνδιπλασιάσωμεν μόνον αὐτάς, τὰ 8 δισεκατομμύρια μαρκῶν, ἅτινα εἶνε ἡ ἔτησις ἀκαθάριστος πρόσσος ὅλων τῶν σιδηροδρομῶν τῆς γῆς, ὧν τὸ κεφάλαιον ἀνέρχεται εἰς 80 δισεκατομμύρια μαρκῶν, ἀντιστοιχοῦσι πρὸς ἄμεσον καὶ ἔμμεσον κέρδος 16 δισεκατομμυρίων μαρκῶν εἰς ἕνα ἔτος. Ὡστε οὐδ' ὅλως πρέπει νὰ ἀπορῶμεν πόθεν πηγάζουσι τὰ κεφάλαια ἅτινα διευκολύνουσι τὴν κατασκευὴν σιδηροδρομῶν καὶ ἄλλων ἀτμοκινήτων ἐπιχειρήσεων. Μὴ λησμονώμεν πρὸς τούτοις ὅτι πάντα ταῦτα τὰ κεφάλαια διὰ τῶν μισθῶν τῶν ἐργατῶν πίπτουσι κατὰ μέγα μέρος ὡς κερποφόρος βροχὴ εἰς ὅλας τὰς κλάσεις τῆς κοινωνίας.

[Ἐπεται τὸ τέλος.]

Σ. Μ.

Ἡ ΟΙΚΟΔΕΣΠΟΙΝΑ

Ἄν ὁ ἀνὴρ κυριαρχῇ τῆς οἰκογενείας, ἂν ἐφορᾷ ἐπ' αὐτὴν καὶ τὴν διοικῇ, ὑπάρχει κράτος τι περιωρισμένον ἀναμφιβόλως, ἀλλ' ἀπέραντον ὡς πρὸς τὰς λεπτομερείας καὶ τὰς διὰ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς οἰκογενείας συνεπίαιας, ἐν ᾗ ἡ γυνὴ ἑνασκει ἄμεσον καὶ σχεδὸν ἀπόλυτον κυριαρχίαν. Τοῦτο δὲ εἶνε ὁ οἶκος.

Ἡ περὶ τοῦ οἴκου ἀσχολία δυνατὸν νὰ νοηθῇ ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις· δυνατὸν νὰ θεωρηθῇ ὡς ταπεινὴ καὶ ἐξευτελιστικὴ ἐργασία, ἀναξία εὐηγήμενης γυναικὸς καὶ εἰς θεραπευνίδας ἀρμόζουσα· ἡ ἀνάγκη ταπεινωτικὴ εἰς τὴν δέον νὰ ὑποβάλληται ἡ γυνὴ μὴ δυναμένη νὰ πράξῃ ἄλλως ἢ καθήκον, ἀλλὰ καθήκον θλιβερόν, ψυχρὸν, ἀνιαρόν· ἡ τέλος καθήκον καὶ πάλιν ἀλλὰ καθήκον ἐπιτελούμενον μετὰ προθυμίας, μετὰ διαφέροντος, μετὰ πάθους.

Ἐκ τῶν γνωμῶν τούτων ποία εἶνε ἡ ἀληθής; Ἡ πρώτη εἶνε προφανῶς ἀνόητος. Ἡ κυβερνήσις τοῦ οἴκου εἶνε ἀπαραίτητος, τοῦ συμφέροντος τῆς οἰκογενείας ἀπαιτοῦντος ταύτην ἐπιτακτικῶς. Ὀλίγον σημαίνει ἂν τὰ μεγάλα οἰκογενειακὰ συμφέροντα προστατεύονται ἐκτός τοῦ οἴκου ὑπὸ τοῦ συζύγου, ἐντός δὲ αὐτοῦ ἐπικρατεῖ ἀταξία ἐν τοῖς καθ' ἑκάστον καὶ ἐν ταῖς δαπάναις. Ἀλλὰ τίτι ἐπιβάλλεται ἡ περὶ τῶν τοῦ οἴκου μέριμνα; Οὐχὶ βεβαίως τῷ ἀνδρὶ οὗτος ἰκανῶς ἀπασχολεῖται ὑπὸ τοῦ ἐπαγγέλματος

και της γενικής της οικογενείας εποπτείας, ώστε δεν πρέπει να απασχοληται και υπό των μυρίων φροντίδων του καθ' ἐκάστην βίου. Ἄλλως δὲ δὲν εἶνε πρὸς ταύτας κατάλληλος, και μόνον ἐπι ζημιάς ευγενεστέρων ἀσχολιών δύναται να καταστή ἱκανὸς και ἔμπειρος περὶ ταύτην τέλος ἂν ἡ περὶ τοῦ οἴκου φροντίς θεωρηται ὑποδεστέρα τῆς γυναικός, κατὰ μείζονα λόγον εἶνε ὑποδεστέρα τοῦ ἀνδρός. Ἡ διεύθυνσις τοῦ οἴκου λοιπὸν δὲν εἶνε ἔργον τοῦ ἀνδρός, ἂν δὲ μηδὲ τῆς γυναικός εἶνε, τότε εἰς ποῖον ἀνήκει; Δὲν εἶνε ἀνάγκη να εἶπω ὅτι δὲν εἶνε ἔργον τῶν παιδίων ὑπολείπονται οἱ θεράποντες. Ἄλλὰ δυνάμεθα να ἐμπιστευθῶμεν εἰς τὴν νοσημοσύνην, εἰς τὸ ἐνδιαφέρον, εἰς τὴν τιμιότητα τῶν θεραπόντων; Διὰ να παραδώσῃ τὴν οἰκογενεῖαν εἰς τὴν ἀβεβαίαν ταύτην τύχην ὁ ἀνὴρ ἀφιέρωσε τὸν βίον εἰς τὴν γυναῖκα, ἀμφοτέροι δὲ ἐγέννησαν τέκνα;

Ἡ περὶ τῶν οἰκιακῶν λοιπὸν μερίμνα εἶνε ἀπαραίτητος εἰς τὴν γυναῖκα, ἀλλ' εἶνε ἀρὰ γε ἀνάγκη ταπεινωτική, δουλικὸς ζυγὸς ὃν δὲν δεχεται εἰμὴ μόνον διότι ἀδυνατεῖ ν' ἀπαλλαγῇ αὐτοῦ; Τὸν ζυγὸν τοῦτον αὐτὴ αὐτὴ καθιστᾷ δουλικὸν ὑφισταμένη αὐτὸν ὡς ἀγγαρεία· ἀυθρομήτως γίνεται θεράπεινα μεριμνῶσα περὶ τῶν τοῦ οἴκου, και ἀμειβουσα δι' ὕλικῶν φροντίδων τὴν διατροφήν και τὴν ἀσφάλειαν, ἣν παρέχει αὐτῇ ὁ σύζυγος. Οὕτω λοιπὸν ὁ ἐξευτελισμὸς, ὃν εὐρίσκει ἐν τῇ διοικήσει τοῦ οἴκου εἶνε καθ' ὕλοκληρίαν ἐκούσιος. Ἄλλως, ἂν ἡ τοῦ οἴκου διοικήσις εἶνε ἀνάγκη διὰ τὴν γυναῖκα, εἶνε και καθῆκον διότι ἕκαστος ἀρέσκειται να πράττῃ ὅτι οὐδεὶς δύναται να πράξῃ ἀντ' αὐτοῦ· και ἡ ἀνάγκη μεταβαλλομένη εἰς καθῆκον ἀπόλλυσι πᾶν τὸ δυσάρεστον διὰ τὴν φιλαυτίαν και τὸ βαρὺ διὰ τὴν ὑπερηφάνειαν. Δὲν εἶνε κτηνώδης νόμος, εἰς ὃν ὑποκύπτωμεν παρὰ τὴν θέλησίν μας, διότι δὲν δυνάμεθα να πράξωμεν ἄλλως· εἶνε λογικὸς νόμος εἰς ὃν ὑπακούωμεν διότι εἶνε λογικὸς ἡ περὶ τοῦ οἴκου μερίμνα λοιπὸν εἶνε καθῆκον· ἀλλὰ καθῆκον ὅπερ ἀπλῶς πρέπει να ἐκτελεῖται, χωρὶς να φροντίζωμεν να ἐκτελῶμεν αὐτὸ μετὰ χάριτος, μεθ' ἡδονῆς, μετὰ χαρῆς; Ἐν γένει δὲ τὸ ἀνευ ἡδονῆς καθῆκον ἐκτελεῖται καλῶς; Ὅταν τις ζητῇ μόνον τὸ καθῆκόν του να διαπράξῃ και οὐδὲν ἄλλο, ἐκτελεῖ ἀράγε ὅλον αὐτοῦ τὸ καθῆκον, δύναται δὲ να ἐκτελέσῃ τὸ πλεον τοῦ καθῆκοντος ἀνευ πάθους και ἔρωτος; Αὐστηροὶ τινες ἠθικολόγοι ὑπεστήριξαν τὸ δόγμα τοῦτο, ὅτι ἀλλοιοῦμεν και καταστρέφωμεν τὸ καθῆκον ἀναμιγνύοντες τὴν ἐλαχίστην ἡδονήν, και αὐτὴν ἐπι τὴν ἐπιτελέσει τοῦ καθῆκοντος. Ὁ γερμανὸς φιλόσοφος Κάντιος ὑπεστήριξε τὴν γνώμην ταύτην ὁ συμπατριώτης αὐτοῦ Σχίλλεροσ ἐπικρίνει αὐτὸν δηκτικῶς διὰ τοῦ ἐξῆς: «Ἡ ὑχαριστήθην πράξας καλὸν εἰς τὸν γείτονα

μου, τοῦτο δὲ με δυσαρρεστὴ!» Ὁ Ἀριστοτέλης, ὅστις ἦτο μέγας ἠθικολόγος, ὥρισε τὸν ἐνάρετον ἄνθρωπον ὡς «τὸν εὐαρεστοῦμενον ἐπὶ τῇ ἐκτελέσει ἐνάρετων πράξεων.»

Ὁ ὠραῖος οὗτος ὅρισμὸς δύναται εὐκόλως να δικαιολογηθῇ ἐν τῇ θεωρίᾳ, ἐν τῇ πράξει δὲ εἶνε ἀναμφισβήτητος. Ἡ κυβέρνησις τοῦ οἴκου δέον λοιπὸν να ἡ εἰς τὴν γυναῖκα εὐάρεστον καθῆκον, πρέπει δ' αὐτὴ να εὐαρεστῆται ἐξ αὐτῆς, να ἐπιλαμβάνηται ταύτης ἐν σοβαρότητι και φαιδρότητι· εἶνε δὲ θαυμασιῶς πρὸς τοῦτο κατάλληλος. Τὸ πνεῦμα αὐτῆς, φιλοῦν τὰ ἐπὶ μέρος, ἦμιστα ρέπον εἰς τὰς ἀφηρημένας ιδέας, ἀναπτύσσεται και ἀναδείκνυται ἐν τῇ μερίμνῃ τῆς οἰκιακῆς διοικήσεως. Ἄς μὴ πιστεύῃ δὲ ὅτι ἡ διεύθυνσις τοῦ οἴκου δὲν δύναται να παράσῃ ἀφορμὴν πρὸς ἀρετὰς ὑψηλάς, εὐγενεῖς ἡ ἀθράς. Ἡ οἰκονομία ἐπὶ παραδείγματι εἶνε ἀρετὴ και ταπεινὴ και κοινὴ. Οὐδεὶς καυχᾶται ἔχων αὐτήν, πολλοὶ δὲ καυχῶνται διότι δὲν τὴν ἔχουσιν. Καὶ ἐν τούτοις ἂν διὰ τῆς οἰκονομίας ἡ γυνὴ φειδῆται τῆς ἐργασίας τοῦ ἀνδρός και τῶν ἡμερῶν τοῦ συζύγου και διαφυλάττῃ τεμάχιον ἄρτου εἰς τὰ τέκνα τῆς, ἂν διὰ τῆς οἰκονομίας σώζῃ τὴν ὑπόληψιν τῆς οἰκογενείας και χωρὶς να ζητῇ να θαμῶσῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς διὰ δανείου φωτὸς μὴ ἀποκρύπτοντος τὴν ἐνδειαν, ἐφελκῦει τὸν σεβασμὸν διὰ μετριόφρονος ἀξιοπρεπειας και ὑπερηφάνου ἀπλότητος, ἡ ἀρετὴ αὐτῆς ἠτις θεωρεῖται χυδαία, δὲν δύναται δικαίως να θεωρηθῇ ἠρωικὴ ἀρετὴ, καθ' οὓς χρόνους ἰδίως ἡ ἐξάσκησις αὐτῆς εἶνε δυσχεροστάτη και ἡ κοινωνία καταβρωσκειται ὑπὸ ὀλεθρίας ἀμίλλης πρὸς πολυτέλειαν και ἀκορέστου ἀνάγκης ἐπιδείξεως;

Ἡ τάξις, ὁ κανὼν, εἶνε ἀρετὴ ψυχρὰ και ἠκίστα θελκτικὴ· και ἐν τούτοις ἡ τάξις ἐν τῷ καθ' οἶκον βίῳ εἶνε ἡδὴ ἡ τάξις ἐν ταῖς σκέψεσιν, ἐν τοῖς αἰσθήμασι. Δὲν εἶνε ὅλη εὐδαιμονία ἀλλὰ μέρος τι τῆς εὐδαιμονίας· ὁ ἠσκημένος παρατηρητῆς γινώσκει ὅτι ἡ τάξις ἐν τῷ ἐξωτερικῷ βίῳ εἶνε συνήθως σύμπτωμα ἐντελεστέρας τάξεως· οἰκογένεια δὲ ἐν τάξει βιοῦσα εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἰκογένεια ἐν ὁμοίᾳ και ἡσυχίᾳ διατελοῦσα.

Ἄλλως δὲ οὐχὶ μόνον τὰς λογικὰς ἀρετὰς εὐρίσκει ἡ γυνὴ ἀφορμὴν ν' ἀναπτύξῃ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ οἰκογενειακῷ βίῳ· δύναται ὁμοίως να εἰσαγάγῃ και τὰ κύρια τῆς φύσεως αὐτῆς χαρακτηριστικά, τὴν καλαισθησίαν, τὴν χάριν. Χάρις και ἐνασχόλησις περὶ τὰ τοῦ οἴκου φαίνονται ἀντίθετοι και ἀνταναιρούμενοι ἔννοιαι· ἀλλὰ δὲν εἶνε τοιαῦται και εἰς τοὺς διακρίνοντας τὰ πράγματα, τοὺς μὴ βλέποντας τὸ ἀόρατον ὀπίσω τοῦ ὄρατου και ἀγνωστῶν τὴν ἀπόκρυφον σχέσιν τῶν ὕλικῶν πρὸς τὰ πνευματικὰ πράγματα. Τὰ πάντα λαμβάνουσι ψυχρὴν ζωογονοῦνται, χρωματίζονται

ὑπὸ τὴν πνοὴν τοῦ αἰσθήματος. Δυνατὸν να ὑπάρξῃ και ἐν ταῖς ταπεινοτάταις ἀσχολίαις τοῦ ἐσωτερικοῦ βίου τέχνη τις ἀποκρύπτουσα τὰ μὴ θέλγοντα τὰ ὄμματα, τέχνη τις τοῦ διάγειν ἀνευ πολυτελείας, ἀνευ μεγάλων δαπανῶν, ἀλλ' οὕτως ὡστε να εὐαρεστῆται ἡ καλαισθησία και ἡ φαντασία. Ἡ πτωχοτέρα τοῦ λαοῦ κόρη ἔχει ἄνθος τι εἰς τὸ παράθυρόν τῆς· δὲν εἶνε ἀπόδειξις τοῦτο ὅτι ὁ βίος δύναται να κοσμηθῇ ἐν πάσῃ κοινωνικῇ τάξει; Τὸ ἐπίχαρι τοῦ βίου οὐδὲν ἔχει τὸ πρὸς τὴν ἠθικὴν ἀπᾶδον, ὅταν δὲν ἡ δυσανάλογον πρὸς τὰ μέσα ἀτινα παρέχει εἰς ἡμᾶς ἡ τύχη. Μήπως ἡ φύσις στερεῖται χάριτος και εὐπρεπειας; μὴ και εἰς τὰ εὐτελέστερα τῶν ἀντικειμένων δὲν ἔδωκε στολισμὸν μεγαλοπρεπέστερον ἀπὸ τοῦ τὸν Σολομῶντος ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ δόξῃ; Ἡ περὶ τοῦ οἴκου λοιπὸν ἐνασχόλησις ἔχει τὴν χάριν αὐτῆς, τὸ κάλλος, τὴν ποιησίν τῆς, Ὁ μέγας τῆς Γερμανίας ποιητῆς ἐγίνωσκε τοῦτο ὅποτε ἐν τῷ Βερτέρῳ, θέλων να εἰσαγάγῃ εἰς τὴν σκηνὴν τὴν θελκτικὴν ἠρωίδα, δὲν διστάζει να ἐκλέξῃ μίαν τῶν ἀρελεστάτων σκηνῶν τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου, και παραστήσῃ τὴν νεανίδα διανέμουσαν εἰς τοὺς μικροὺς τῆς ἀδελφοὺς τεμάχια ἄρτου ἠλειμμένα διὰ βουτύρου. Ἡ ποιησις δὲν εἶνε τόσον μακρὰ οὐδὲ τόσον ὑψηλὰ ὅσον δισχυρίζονται οἱ ὄνειροπόλοι. Εἶνε ἐδῶ, εἶνε ἐκεῖ, εἶνε πανταχοῦ και πρὸ πάντων ἐν ταῖς ἀπλοῖς πράγμασι. Ἡ παρὰ τὴν ἐστίναν γωνία, ἡ στοργικὴ τράπεζα, τὸ ἐσπερινὸν δεῖπνον, ἡ περιποίησις τοῦ τέκνου ἀποτελοῦσι τὴν ποιησίν τῆς οἰκογενείας. Εὐτυχῆς ὁ δυνάμενος ν' ἀπολαύσῃ τοῦ ἀγνοῦ ἔρωτος τῶν πραγμάτων τούτων και μὴ νομίζων ὅτι εἶνε ἀνάγκη να ἔχῃ πυρετὸν ὅπως ἀπολαύσῃ τοῦ βίου.

Ὁ Φενελὼν ἐν τῇ θαυμασίᾳ αὐτοῦ Πραγματεῖα περὶ τῆς ἀγωγῆς τῶν νεανίδων ἐρανίζεταί ἐκ τῆς Ἀγίας Γραφῆς τὴν εἰκόνα τῆς ἰσχυρᾶς γυναικός, τῆς συνετῆς και φιλοπόνου οἰκοδεσποίνης, ἐκφράζουσαν δι' εἰκονικοῦ ὕφους και διὰ μεγαλοπρεποῦς λόγου τὰ ἡδὴ εἰρημένα:

«Γυναῖκα ἀνδρείαν τίς εὐρήσει; Τιμιώτερα δὲ ἐστὶ λίθων πολυτελῶν ἡ τοιαύτη. Θαρσεί ἐπ' αὐτῇ ἡ καρδία τοῦ ἀνδρός αὐτῆς· ἡ τοιαύτη σκύλων οὐκ ἀπορήσει. Ἐνεργεῖ γὰρ τῷ ἀνδρὶ ἀγαθόν, και οὐ κακὸν πάντα τὸν βίον· μηρυμομένη ἔρια και λίνον, ἐποίησεν εὐχρηστα ταῖς χερσὶν αὐτῆς. Ἐγένετο ὡσεὶ ναῦς ἐμπορευομένη μακρόθεν· συνάγει δὲ αὐτῆς τὸν βίον. Καὶ ἀνίσταται ἐκ νυκτῶν, και ἔδωκε βρώματα τῷ οἴκῳ, και ἔργα ταῖς θεραπειναις· θεωρήσασα γεωργίον ἐπρίατο· ἀπὸ δὲ καρπῶν χειρῶν αὐτῆς κατεφύτευσε κτήμα. Ἀναζωσαμένη ἰσχυρῶς τὴν ὀσφύν αὐτῆς, ἤρεισε τοὺς βραχίονας αὐτῆς εἰς ἔργον. Ἐγεύσατο δὲ ὅτι καλὸν ἐστὶ τὸ ἐργάζε-

σθαι, και οὐκ ἀποσβέννυται ὅλην τὴν νύκτα ὁ λύχνος αὐτῆς. Τὰς χεῖρας αὐτῆς ἐκτείνει ἐπὶ τὰ συμφέροντα, τοὺς δὲ πήχεις αὐτῆς ἐρείδει εἰς ἀτρακτον. Χεῖρας δὲ αὐτῆς διήνοιξε πένητι, καρπὸν δὲ ἐξέτεινε πτωχῷ. Οὐ φροντίζει τῶν ἐν οἴκῳ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ὅταν που χιονίζῃ, πάντες γὰρ οἱ παρ' αὐτῇ ἐνδιδύσκονται δίσσα· χλαίνας ἐποίησε τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς, ἐκ δὲ βύσσου και πορφύρας ἐαυτῇ ἐνδύματα. Περίβλεπτος δὲ γίνεται ἐν πύλαις ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, ἠνίκα ἂν καθίσῃ ἐν συνεδρίῳ μετὰ τῶν πρεσβυτέρων τῆς γῆς. Σινδόνας ἐποίησε και ἀπέδοτο, περιζώματα δὲ τοῖς Χαναναίοις. Ἴσχύον και εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο, και ὑψοράνην ἐν ἡμέραις ἐσχάταις. Στόμα αὐτῆς διήνοιξε· προσηκόντως και ἐνόμως, και τὰ ξιν ἐστείλατο τῇ γλώσση αὐτῆς. Στεγνὰ διατριβὰ οἴκων αὐτῆς, σῖτα δὲ ὀκηρὰ οὐκ ἔφαγε.»

Ἐκ τῶν σημαντικωτέρων τῆς οἰκιακῆς οἰκονομίας ἀσχολιῶν εἶνε ἡ διοίκησις τῶν ὑπηρετῶν, εἶνε δὲ αὐτὴ δυσχερὴς, σοβαρὸν και ἄξιον τῶν σκέψεων περρωτισμένης γυναικός ἔργον. Ἀποτελεῖται ἐκ δύο μερῶν, τῆς ἐκλογῆς και τῆς διεύθυνσεως. Εὐνόητον εἶνε ὁποῖον σημασίαν ἔχει δι' οἰκογενεῖαν τινα ἡ ἐκλογὴ τῶν ὑπηρετῶν. Ἐπειδὴ οὗτοι ὕψωνίζουσι και δαπανῶσι, τὸ χρέμα τῆς οἰκίας εἶνε ὡς εἶπειν ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν. Ἀναμφισβότως μεγάλαι καταχρήσεις δὲν τοῖς εἶνε δυναταί, ἀλλὰ σερὰ μικρῶν καταχρήσεων ἡ ἀμελειῶν δύναται ἐν τέλει να ἐπενέγκῃ ἱκανῶς σοβαρὰ τραύματα εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τῆς οἰκογενείας. Ἄλλ' αὐτὴ εἶνε ἐκ τῶν ἐλαχίστων ἐπιδράσεων τῶν ὑπηρετῶν ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ οἰκογενειακοῦ βίου. Ἡ σοβαρωτάτη αὐτῶν ἐπίδρασις προέρχεται ἐκ τῆς μετὰ τῶν τέκνων οἰκειότητος· τὰ παιδία ἐν γένει ἀγαπῶσι τοὺς θεράποντας, διότι βεβαίως οὗτοι εἶνε περιποιητικώτεροι τῶν γονέων· χωρὶς δὲ οὐδαμῶς να ἐγκαταλίπη τὰ τέκνα τῆς οἰκοδεσποίνης τις, ἔχει συχνάκις ἀνάγκη να ἀντικαθιστάται ὑπὸ τῶν ὑπηρετῶν. Ὅλ' ἦτο δὲ γελοῖον ἄλλως και ἐπικίνδυνον να ἐμπνεύσωμεν εἰς τὰ παιδία πλημμελεῖς ιδέας ἀλαζονείας, και να ἀπαγορεύσωμεν εἰς αὐτὰ τὴν οἰκειότητα ἣν ἡ ἀφελὴς αὐτῶν φύσις δεικνύει πρὸς τοὺς διασκεδάζοντας αὐτὰ, οἰαδήποτε και ἂν ἡ ἡ περιβολὴ αὐτῶν. Οἱ ὑπηρεταὶ λοιπὸν λαμβάνουσι σημαντικὴν θέσιν ἐν τῇ οἰκογενείᾳ, και ἐν αὐτῇ πρὸ πάντων εἶνε ἀνάγκη να ἐξασφαλίσωμεν ἡμῖν τὴν πίστιν αὐτῶν και τὴν τιμιότητα. Πολλὰς ἐγγυήσεις πρέπει ν' ἀπαιτῶμεν παρὰ τῶν προσώπων εἰς ἃ ἐμπιστευόμεθα, ἔστω και πρὸς στιγμὴν, τὸ σῶμα και τὴν ψυχὴν τῶν τέκνων μας.

Ἡ ἐκλογὴ τῶν ὑπηρετῶν ἀπαιτεῖ λοιπὸν ἰδιαιτέρως τὴν ὀξυδερκείαν τῆς οἰκοδεσποίνης. Ἄλλ' εἰς οὐδὲν ὠφελεῖ ἡ καλὴ ἐκλογὴ ἂν ἀγνωσῶμεν τὴν τέχνην τοῦ διευθύνειν και κυβερνᾶν· εἶνε τέχνη δυσχερὴς ἠκίστα δὲ κοινὴ, και συνίστα-

ται εἰς μέσον τι μεταξύ ἀδιαφορίας καὶ καταδιώξεως. Ἡ οἰκοδέσποινα καθήκον ἔχει βεβαίως νὰ ἔχη ἀνοιχτὸν τὸ ὄμμα· ἀλλὰ δεόν ἐπίσης νὰ γινώσκῃ ὅτι οὐδὲν πλάσμα μανθάνει νὰ ἐκτελῇ καλῶς τὸ ἔργον του ἂν μὴ ἀφῆθῇ αὐτῷ ποιά τις ἐλευθερία. Ἐμπυρῶνις καὶ ἐμπιστοσύνη, αὐταὶ εἶνε αἱ δύο ἀρχαὶ σώφρονος οἰκογενειακῆς διοικήσεως. Ἄνευ τῆς πρώτης ἡ οἰκοδέσποινα ἐξαπατᾶται, ἄνευ τῆς δευτέρας πλανᾶται, στερούσα τὸν ὑπὲρ τὴν τοῦ καλλίστου ἐλατηρίου τῆς ἀνθρωπίνης δραστηριότητος, τῆς εὐθύνης καὶ τῆς τιμῆς.

Ἄλλ' ὅσην φρόνησιν καὶ ἂν ἐπιδείξῃ οἰκοδέσποινα ἐν τῇ ἐκλογῇ καὶ τῇ διεθυνσῇ τῶν ὑπηρετῶν, δὲν πρέπει νὰ λησμονῇ τὴν ἀρχὴν ταύτην ὅτι οἱ ἄνθρωποι οὗτοι παρὰ τὸ ταπεινὸν αὐτῶν ἔργον εἰσὶ ἀνθρώπινα καὶ λογικὰ πλάσματα, ἄξια εὐμενείας καὶ ἐκτιμήσεως. Ἀδικώταται εἰσι γυναῖκες τινες μὴ ἀνεχόμεναι νὰ ἔχωσι σφάλματα οἱ ὑπηρεταί. Οὐδ' ἔννοοῦσιν ὅτι ἡ ἀτελής αὐτῶν ἀγωγή εἶνε ἤδη πηγὴ τῶν ἐσφαλμένων ἰδεῶν, αἰτινες ἐπιδρῶσι καὶ ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρος αὐτῶν. Θεωροῦσι φαίνεται τὰ προσόντα τῶν ὑπηρετῶν ὡς ὀρειλὴν τῆς ὑποίας τὴν ἀπότισιν δέχονται ὡς φυσικωτάτην, τὰ δὲ σφάλματα αὐτῶν ὡς καθυστέρησιν ζημιούσαν αὐτοὺς καὶ δι' ἣν ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ τὴν μέμφωνται ἀκαταπίεστως. Θεωροῦσι φαίνεται ἐπίσης, τὴν οἰκιακὴν ἐργασίαν ὡς εὐχερὲς πρᾶγμα· ἐπεὶ δ' εὐχερίστατον εἶνε νὰ ἔχη τις φαντασιοπληξίας, νομίζουσι ὅτι εὐχερέστατον εἶνε καὶ τὸ μαντεύειν καὶ ἐκτελεῖν αὐτάς. Τοῦτο ὅμως εἶνε μεγάλη πλάνη· καὶ ὅπως πεισθώμεν περὶ τούτου ἀριεὶ νὰ ἀναλογισθώμεν ἡμεῖς ἂν ἐκτελώμεν αὐστηρῶς πάσας ἡμῶν τὰς ὑποχρεώσεις. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι συχνάκις αἱ λίαν δύσκολοι γυναῖκες εἶνε αἱ ἔργαί· ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἔπρεπε περισσοτέραν ἐπιείκειαν νὰ αἰσθάνωνται εἰς πλάσματα ἀφωσιωμένα εἰς τὴν ἐργασίαν καὶ καταδικασμένα εἰς τὴν ἰδιότητα ἀνάγκην τοῦ ὑπηρετεῖν τοὺς ἄλλους.

Ὁμολογητέον ὅτι τὸ νέον κοινωνικὸν καθέστος δὲν ἀπέβη εὖνον εἰς τοὺς ὑπηρετάς. Ἄλλοτε ὁ θεράπων δὲν ἀπέχετο πολὺ τοῦ ὑποτελοῦς, ἐν ἀρχῇ δὲ ἦτο αὐτόχρομη ὑποτελής. Ἄλλ' ἐτέρωθεν ἦτο μέλος τῆς οἰκογενείας τοῦ ἄρχοντος, παρεκάθητο εἰς τὴν τράπεζαν αὐτοῦ. Ἀπ' οὗτου ὁ θεράπων ἐγένετο ἐλεύθερος, ἡ θέσις αὐτοῦ εἶνε ἐν τῷ μαγειρείῳ καὶ τῷ ἀντιθαλάμῳ· δὲν ἀποτελεῖ πλέον μέρος τῆς οἰκογενείας. Κρυφαί τις πάλῃ φαίνεται γινόμενη ἀνὰ μέσων τῶν θεράπωνων καὶ τῶν κυρίων· οὗτοι μὲν εἰσὶ ἀλαζόνες, ἐκεῖνοι δὲ ἄπιστοι· οὐδὲν τὸ εἰλικρινὲς μεταξύ αὐτῶν. Οἱ ὑπηρεταὶ σήμερον συνάπτουσι ψυχρὰς συμφωνίας εὐχερῶς διαλυομένας, ἐκτελοῦσιν ὑπηρεσίαν τακτικὴν μὲν ἄλλ' ἄνευ ἀφοσιώσεως, ἐπιδεικνύουσι προθυμίαν ἄλλ' ἄνευ ἀγάπης, μεταξύ δ'

αὐτῶν καὶ τῶν κυρίων παντελῆς ἐπικρατεῖ ἀδιαφορία. Ἄλλ' ἡ τοιαύτη κατὰστάσις εἶνε ὀλεθρία εἰς τὴν οἰκίαν, εἰς τὰ τέκνα, εἰς αὐτοὺς ἔτι τοὺς θεράποντας. Οὗτοι διὰ τῶν διηνεκῶν τούτων μεταβολῶν διαφθείρονται· μεταβαίνοντες ἀπὸ οἰκογενείας εἰς οἰκογένειαν, δὲν ἔχουσι οἰκογένειαν, συζευγνόμενοι ἀποχωρίζονται καὶ ζῶσιν ἐν διαφόροις οἴκοις, ἀπομακρύνουσι μάλιστα καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν διὰ νὰ μὴ γίνωνται ὄχληροί. Ὅθεν ὁ κύριος αὐτῶν σκοπός, ὅταν σωφρονῶσι, εἶνε νὰ συναγάγῃσι ὅσῳ δυνατὸν τὸ ταχύτερον τὸ ἀπαιτούμενον ποσὸν ἥπως ἀπαλλαγῶσι τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτῶν καὶ ἰδρύσῃσι καὶ οὗτοι οἶκον· ἡ τοιαύτη φιλοδοξία εἶνε ἐπαινετὴ βεβαίως ἀλλὰ στοιχίζει ἀκριβῶς εἰς τοὺς κυρίους. Τῆς οἰκοδοσιῆς λοιπὸν καθήκον εἶνε νὰ ἐλύσῃ τὴν ἀφοσίωσιν τοῦ ὑπηρετοῦ διὰ τῆς ἐμπιστοσύνης, τῆς εὐμενείας, τῆς ἐπιεικείας, καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν πίστιν αὐτοῦ διὰ διαγωγῆς εὐσταθοῦς καὶ ἡσύχου· οὕτω πράττουσα θὰ συντελέσῃ μεγάλως εἰς τὴν οἰκιακὴν εὐδαιμονίαν, εἰς τὴν ἡσυχίαν τοῦ συζύγου, εἰς τὴν ἀθωότητα τῶν τέκνων τῆς, καὶ εἰς αὐτὴν ἐπὶ τὴν βελτίωσιν τῶν ὑπηρετῶν, ὧν φέρει ἐν τινι μέτρῳ τὴν εὐθύνην. Τότε θὰ παραχθῇ τι παρεμφερὲς πρὸς τοὺς ἀρχαίους πατριαρχικοὺς οἴκους ἐν οἷς ὁ οἰκοδοσότης καὶ ἡ οἰκοδέσποινα μετεχειρίζοντο τοὺς θεράποντας· σχεδὸν ὡς τέκνα τῶν, ἀνέτρεφον αὐτοὺς θρησκευτικῶς καὶ ἠθικῶς, καὶ ἐξησφάλιζον αὐτοὺς γωνίαν τινὰ γῆς διὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τῶν· τότε θ' ἀναφανῶσι πάλιν οἱ ἄλλοτε ὑπηρεταί, λείψανα τοῦ παρελθόντος, οἱ ἀχώριστοι τῆς ἐστίης, οἵτινες μεταβαίνοντες ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν ἐλίχνιζον τοὺς υἱοὺς ἐκείνων ὧν εἶχον ὑπηρετήσῃ τοὺς πατέρας.

(Paul Janet).

[Ἔπεται συνέχεια]

ΤΟ ΛΟΝΔΙΝΟΝ

Τὸ μέρος τοῦ Λονδίνου, ὅπερ ἀγγλιστὶ καλεῖται London πρὸς διακρίσιν τοῦ προαστείου Outer London (Ἐξω Λονδίνου) ἔχει τέσσαρα ἑκατομμύρια κατοίκων καὶ ἔκτασιν 304 τετραγωνικῶν χιλιομέτρων, ἐφ' ἧς εἶναι ὑποδομημένα 500,000 οἰκίαι. Ὅθεν κατὰ μέσον ὄρον κατοικοῦσιν ἐν ἑκάστη οἰκίᾳ ὀκτώ ἄνθρωποι, ἦτοι ἀναλογοῦσι 1640 οἰκίαι καὶ 13,157 ἄνθρωποι ἐν ἑκάστῳ τετραγωνικῷ χιλιομέτρῳ. Ὁ πληθυσμὸς τοῦ Λονδίνου εἶναι ἴσος τῷ τῆς Ὀλλανδίας, μείζων τοῦ τῆς Σκωτίας, διπλάσιος τοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Δανίας, ἂν δὲ κατὰ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν βαινῇ ἀυξάνόμενος καὶ εἰς τὸ μέλλον, θὰ ἐξισωθῇ περὶ τὰ τέλη τοῦ αἰῶνος πρὸς τὸν τῆς Ἰρλανδίας, πρὸς ὃν ἰσοῦται νῦν ὁ τοῦ Λον-

ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΑΠΗΝ

Ἀγάπη, Ἐσὺ, χαρὰ τῆς γῆς
Καὶ τούρανου εὐλογία,
Ποῦ εἶσαι γλυκεῖα ὄσαν τ' ἄστρο τῆς Αὐγῆς,
Ποῦ εἶσαι μεγάλη ὄσαν τὴν Παναγία!

Ἐμπρὸς Σου γονατίζω, ἀγνή θεά,
Καὶ Σου φιλῶ τὸ διαμαντίνου χέρι.
Λυπήσου μας ποῦ ζοῦμε μακριά,
Κάμε μιά ἡμέρα νὰ γενοῦμε ταῖρι.

Ἐμπρὸς Σου γιὰ κερί μου λυώνει ὁ νοῦς,
Μοῦ καίγεται ἡ καρδιά μου γιὰ λιθάνι...
Ἄπ' τοὺς ἀνθούς Σου τοὺς παντοτεινοὺς
Πλέεε γιὰ ἡμᾶς τοῦ γάμου τὸ στεφάνι!

Κ' ἐμεῖς θὰ ζοῦμε δοῦλοι Σου πιστοί.
Καὶ τὸ μικρὸ, τὸ φτωχικὸ μας σπίτι
Θά εἶν' ἐκκλησιὰ τρανὴ καὶ ἑακουστή
Ποῦ τὴ δικὴ Σου δόξα θὰ κηρύττῃ!

Ἄλλ' ἂν ἐγράψῃ ἀκόμα γιὰ πολὺ,
ὦ χωριστοὶ καὶ πίκραις, νὰ μας τρῶτε,—
Ἀγάπη μεγαλόχαρη, καλὴ,
Μὴ μας ἐσχυνᾶς, λυπήσου μας καὶ τότε.

Καὶ πρόβαλε καὶ δόσε μας φτερά,
Ἄδρατα φτερά κ' εὐλογημένα,
Γιὰ νὰ πετοῦμ' αἰώνια,—ὦ χαρὰ!—
Ἐγὼ νὰ βρῶσκω αὐτὴ κ' ἐκείνη ἐμένα.

Κι' ὁ ἕνας 'ς τ' ἄλλουνοῦ τὴν ἀγκαλιά,
Δικὰ Σου Χερουβὶμ κοντὰ 'ς τὰστέρια,
Γλυκὰ γλυκὰ ν' ἀλλάζουμε φιλιὰ,
Σχιχτὰ σφιχτὰ νὰ σμίγουμε τὰ χέρια!

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Τὸ ἄνθος τὸ λεγόμενον *mimosa pudica* κλείει τὰ φύλλα του ἑκάστην ἑσπέραν ἂν ἐπὶ τινὰ χρόνον φυλάξωμεν αὐτὸ τὴν νύκτα εἰς μέρος ζωηρῶς φωτιζόμενον, καὶ εἰς ὑπόγειον καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν, θὰ ἐξακολουθήσῃ ἐπὶ τινὰ χρόνον νὰ ἐξυπνᾷ τὴν πρωΐαν, μεθ' ὅλον τὸ σκότος καὶ νὰ κοιμᾶται τὴν νύκτα, μεθ' ὅλον φῶς. Ἄλλ' ἐν τέλει ἀποκτᾷ νέαν ἰδιότητα, καὶ βλέπομεν αὐτὸ κλείειν τὰ φύλλα του τὴν ἡμέραν καὶ ἀνοίγειν αὐτὰ τὴν νύκτα.

Τὸ ἐπόμενον ἀνέκδοτον περὶ Βίσμαρκ διηγεῖται ἡ ἰταλικὴ ἐφημερὶς «Fanfulla» ἀνάμνησιν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦτον ἀληθῆ τοῦ διπλωματικοῦ σταδίου τοῦ πρίγκιπος.

Ὅτε διωρίσθη πρεσβευτὴς τῆς Πρωσίας παρὰ τῆ Ὀμοσπονδία ἐν Φραγκφούρτῃ, κατόκησεν ἐν τινι οἰκίᾳ, ἐν ἣ οὐδεὶς ὑπῆρχε κώδιον συγκοινωνῶν μετὰ τοῦ κάτω πατώματος ὅπου κατοίκει ὁ ὑπηρετῆς αὐτοῦ.

—Ἀνάγκη νὰ θέσῃτε ἕνα κώδιον, παρατήρησεν ὁ πρίγκιψ εἰς τὸν οἰκοδοσότην.

—Τοῦτο δὲν περιλαμβάνεται εἰς τοὺς ὅρους τῆς μι-

δίνου καὶ τῶν προαστείων αὐτοῦ πληθυσμὸς. Αὐξάνεται δ' ὁ πληθυσμὸς τοῦ Λονδίνου καθ' ἑβδομήκοντα χιλιάδας κατοίκων ἐτησίως, ἦτοι κατὰ πληθυσμὸν ἴσον περίπου πρὸς τὸν πληθυσμὸν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Γενεύης. Ἐν ἔτει 1878 τὸ Λονδίνον εἶχεν ὁδοὺς ἐκτάσεως 2953 χιλιομέτρων, ὧν 2154 ὁδῶν ἐστρωμένων διὰ μακαδάμ, 540 γρανιτοστρώτων, 24 ξυλοστρώτων καὶ 35 ἀσφαλτοστρώτων. Τὰ ὑδραυλικὰ ἔργα τῆς πόλεως εἰσὶν ἀναθεμιμένα εἰς ὀκτὼ προνομιούχους ἐταιρίας, αἰτινες παρέχουσι καθ' ἑκάστην 630,000 κυβικὰ μέτρα ὕδατος· τὸ κεφάλαιον τῶν ἐταιριῶν τούτων ἀνέρχεται εἰς 325 ἑκατομμύρια δραχμῶν. Παρέχεται δὲ τὸ ὕδωρ ἀντὶ τιμῆματος 17 λεπτῶν κατὰ κυβικὸν μέτρον, ἐπεὶ δὲ αἱ δαπάναι εἶναι 7 λεπτὰ κατὰ κυβικὸν μέτρον, ἀπομένει κέρδος εἰς τὰς ἐταιρίας 10 λεπτῶν κατὰ μέτρον. Τὸν δὲ φωτισμὸν ἔχουσι ἀναλάβῃ τρεῖς ἐταιρίαι φωταερίου, παράγουσαι 560 ἑκατομμύρια κυβικῶν μέτρων κατ' ἔτος, διὰ δύο ἑκατομμυρίων τόννων ἀνθράκων. Τὸ φωταερίον διοχετεύεται διὰ σωλῆνων μήκους 4,000 χιλιομέτρων, ἡ δ' ἐτήσια δαπάνη τοῦ φωτισμοῦ ἀνέρχεται εἰς 75,000,000 δραχμῶν. Ἄλλὰ καὶ ὁ δι' ἡλεκτρικοῦ φωτὸς φωτισμὸς ἐπεκτείνεται ὁσημέραι. Τὸ πυροσβεστικὸν σῶμα (Metropolitan Fire-Brigade) ἀποτελεῖται ἐξ 676 ἀνδρῶν, ἔχει δὲ 41 ἀτμοκινήτους καὶ 115 χειροκινήτους ἀντλίας. Ἐν ἔτει 1882 συνέθησαν 4,296 πυρκαϊαί, ὧν 164 σπουδαῖαι, ἐπενεγκοῦσαι τὸν θάνατον 36 ἀνθρώπων. Ἡ δαπάνη πρὸς συντήρησιν τοῦ πυροσβεστικοῦ σώματος ἀνέρχεται εἰς 2,500,000 δρ. κατ' ἔτος. Αἱ ὑπόνομοι τοῦ Λονδίνου ἔχουσι μῆκος ὀλικὸν 3700 χιλιομέτρων καὶ διάμετρον ἀπὸ 22 ὑπεκατομέτρων μέχρι 3 μέτρων καὶ 75 ὑπεκατομέτρων. Πᾶσαι αἱ οἰκίαι συγκοινωνοῦσι μετὰ τῶν ὑπονόμων, τὰ δὲ ἀκάθαρτα ὕδατα τῶν οἰκιῶν χύνονται ἀπ' εὐθείας εἰς ταύτας καὶ διοχετεύονται εἰς μεγάλας δεξαμενάς παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ταμέσεως, ἐχούσας χωρητικότητα 270,000 κυβικῶν μέτρων.

Ὀλίγοιςτι γινώσκουσιν ὅτι ὁ ἐν ἡλικίᾳ ἄνθρωπος εἶνε τὴν ἑσπέραν ὑψηλότερος ἢ τὴν πρωΐαν, καὶ ὅμως τοῦτο εἶναι ἐπιστημονικῶς ἀποδεδειγμένον. Κατὰ τὴν τελευταίαν σύνοδον τῶν Γερμανῶν χειρουργῶν ὁ ἐκ Ρόστοκ ἰατρός Μέρκελ ἀνέγνωσε πραγματείαν περὶ παρατηρήσεων γενομένων ἐπὶ καταμετρήσεων τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος. Ὁ ἰατρός οὗτος καταμετρήσας ἑαυτὸν πρῶτον παρατήρησεν, ὅτι τὴν πρωΐαν ἐξηπλωμένος ἐπὶ τῆς κλίνης ἦτο πέντε ὑπεκατόμια ὑψηλότερος ἢ τὴν ἑσπέραν ἰστάμενος ὀρθίως. Ἡ διαφορὰ αὕτη προέρχεται κατὰ μὲγα μέρος ἐκ τῆς πίεσεως τοῦ βάρους τοῦ σώματος ἐπὶ τῶν ἀρμογῶν τῶν ἄρθρων· ἐν μόνει τῇ ἀρθρώσει τῶν ὀστέων τοῦ γόνατος ἡ διαφορὰ εἶναι ἐνός ὑποχιλιομέτρου· ἐν δὲ τοῖς ἀτραγάλοις καὶ τοῖς ὀστοῖς τῶν μηρῶν ἡ διαφορὰ φθάνει εἰς ἕν ὑπεκατόμιο.

σθώσεως· ἡ ἐξοχότης σας δύναται νὰ τὸ πράξῃ δι' ἰδίων ἐξόδων.

— Καλά, καλά, θὰ φροντίσω ἐγὼ περὶ τούτου, ἀπὴντησεν ὁ Βίσμαρκ ἀνευ ἄλλης παρετηρήσεως.

Τὴν ἐπαύριον ὁ οἰκοδεσπότης, ὅστις καὶ οὗτος κατόικει ἐν τινι πατώματι τῆς αὐτῆς οἰκίας, ἀκούει ἐκ πυρσοκρότησιν πιστολίου προερχομένην ἐκ τοῦ οἰκήματος τοῦ Βίσμαρκ.

Δρομικίως σπεύδει νὰ ἴδῃ τί συνέβη, καὶ εὕρισκει τὸν ἐνοικιαστὴν τοῦ πληροῦντα πιστόλιον.

— Μὴ ἐνοχλεῖσθε, κύριε, ἀνέκραξεν ὁ Βίσμαρκ βλέπων τὸν οἰκοδεσπότην—ἐκάλεσα ἀπλῶς τὸν ὑπηρέτην μου, ἐν ἐλλείψει βέδ κώδωνος θὰ μεταχειρίζωμαι πάντοτε τὸ μέσον τοῦτο διὰ νὰ καλῶ αὐτόν.

Τοῦτο ἤρκεσεν ἵνα ἡ ἐπιθυμία τοῦ πρίγκιπος ἐκτελεσθῇ αὐθιρῆι.

Ὡς γνωστὸν, ὁ διάσημος μυθιστοριογράφος Ὀνώριος Βαλζάκ ἦτο πολὺ μακιοδόξος. Ἠρέσκετο νὰ νομίζῃ ὁ κόσμος ὅτι συναναστρέφεται πρίγκιπας, μαρκησίους καὶ ὑπουργούς, ἀδυναμίαι βεβαίως ἦν δὲν δύναται τις νὰ συγχωρήσῃ εἰς ἄνθρωπον πνευματικῆ οἴου ὁ Βαλζάκ. Ἡμέραν τινα νέος συγγραφεὺς ἀπὴντησε καθ' ὁδὸν τὸν Βαλζάκ, ὅστις προσήρχετο κρατῶν ἀπὸ τοῦ βραχίονος ἑτεροῦ κύριον. Ὁ νεαρὸς συγγραφεὺς ἐχαίρετῃσεν αὐτὸν καὶ ἔμεινεν ἰστάμενος ὅπως ἀναλλάξῃ ὀλίγας λέξεις μετὰ τοῦ διασήμου συγγραφέως.

— Ἐπιτρέψατέ μοι, πρίγκιψ, λέγει τότε ὁ Βαλζάκ, στραφείς πρὸς τὸν ξένον μεθ' οὗ πρότερον συνεδάδιξε νὰ σᾶς συστήσω τὸν κύριον Β. νέον γραμματέα τῆς... πρεσβείας.

Ὁ κ. Β. ἐξεπλάγῃ διὰ τὸ ὑψηλὸν ἐπάγγελμα, τὸ ὁποῖον ὁ Βαλζάκ τῷ ἀπένευμε, ἀλλὰ ἐσιώπησε καὶ ἐξηκολούθησε τὴν ὁδὸν του. Μετὰ τινὰς ἡμέρας ἀπαντήσας τὸν Βαλζάκ πάλιν καθ' ὁδόν:

— Διατί τελευταῖον μοὶ ἀπεδώσατε τὸν γελοῖον τίτλον τοῦ γραμματέως τῆς πρεσβείας; τὸν ἠρώτησε.

— Φίλε μου, τῷ εἶπεν ὁ Βαλζάκ, καθ' ὁδὸν εἴχομεν ἀπαντήσῃ ἄλλους τρεῖς ἀνθρώπους τῶν γραμματέων, καὶ ἐπειδὴ συνώδευον τὸν ξένον πρίγκιπα δὲν ἤθελον νὰ νομίσῃ οὗτος ὅτι γνωρίζω μόνον ἀνθρώπους τοῦ εἴδους τούτου. Ἐνεκα τούτου σᾶς ὕψωσα διὰ νὰ τὸν κάμω νὰ λάβῃ ἄλλην ἰδέαν περὶ τῶν γνωριμῶν μου.

— Ἀλλά, ἀπὴντησε ζωηρῶς ὁ κύριος Β. ὁ πρίγκιψ σας εἶνε τόσο ὀλίγον πρίγκιψ ὅσον ἐγὼ διπλωμάτης τὸν γνωρίζω ἐξ ὄψεως, εἶνε συμβολαιογράφος ἐν Βερσαλλίαις.

— Τὸν γνωρίζετε; ἀπὴντησεν ὁ Βαλζάκ, καὶ σᾶς γνωρίζεις;

— Νομίζω, εἶπεν ὁ Β.

— Τότε εἶχον μεγάλην ἀτυχίαν κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, εἶπεν ὁ Βαλζάκ χωρὶς νὰ προδώσῃ τὴν παρμηκρὴν στενοχωρίαν, ἄλλοτε θὰ προσέχω περισσότερον.

Ἰταλικὴ τις ἐφημερὶς δημοσιεύει τὴν ἐπομένην ἀστείαν ἀπογραφικὴν σημείωσιν περὶ τῶν μυθιστορικῶν δραμάτων τοῦ Δεννερῦ, πρὸς ἃ τσαύτην στοργὴν δεικνύουσιν οἱ ἑλληνικοὶ δραματικοὶ θίασοι. Ἐν τοῖς δράμασι τούτοις εὕρισκονται: 18 χῆραι, 16 υἱοὶ

καὶ 2 θυγατέρες ἀνδρῶν καταδικασθέντων εἰς θάνατον· 80 ἄρρυνα καὶ 112 θήλεα ἄρρυνα· 60 τυρλοὶ καὶ 10 προσποιούμενοι τὸν τυρλόν· 93 ἄρπαγεῖσαι παρθένοι· 22 ἀδελφοκτόνοι, 8 πατροκτόνοι· 145 ἔκθετα· 162 ἀπολεσθέντα, καὶ 116 ἄρπαγέντα παιδιά. 124 ὑποβολιμαία ἢ ἀνταλλαγέντα παιδιά· 212 πλασταὶ ἢ ὑπεξηρημέναι διαθῆκαι· 216 κλαπέντα χρηματοφυλάκια· 198 μονομαχίαι διὰ ξίφους· 168 διὰ πιστολίου, 2 διὰ σπάθης, 8 δι' ἐγγχειριδίου καὶ 10 διὰ πελέκους· 43 πυρκαϊαί· 123 φόνοι δι' ὄπλων καὶ 136 διὰ δηλητηρίου· 46 πνιγμένοι· 26 ἔνοχοι καὶ 62 ἄθωοι κατὰδικοι εἰς δημόσια ἔργα. 80 ἐλευθερωθέντες καὶ 36 δραπετεύσαντες κατὰδικοι· 79 παράφρονες, 62 ἡλίθιοι, 28 παράφρονες κατὰ προσποίησιν καὶ 41 δίγαμοι.

Πολλοὶ ἐκηρύχθησαν κατὰ τοῦ δαμαλισμοῦ, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι συντείνει μᾶλλον εἰς τὴν διάδοσιν τῆς εὐλογίας ἢ εἰς τὴν καταπολέμησιν αὐτῆς. Ἐκ τῶν εἰσηγήσεων τούτων παρεπισθέντες οἱ κάτοικοι τῆς Ζυρίχης ἐψήφισαν κατὰ Μάϊον τοῦ ἔτους 1883 κατ' ἔρεσιν νόμον καταργοῦντα τὸν περὶ ὑποχρεωτικοῦ δαμαλισμοῦ καλλιστότερον νόμον. Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ νόμου ἐκείνου δὲν ἐβράδυναν νὰ φανῶσιν. Ἡ ἐπομένη ἀπογραφικὴ σημείωσις, ἐν ἣ ἀναγράφεται ἡ ἀνολογία τῶν ἐξ εὐλογίας θανάτων ἐν τῇ πόλει τῆς Ζυρίχης ἐπὶ 1000 θανάτων, εὐγλώττως μαρτυρεῖ πόσον ὀλεθριῶς συνετέλεσεν εἰς τὴν διάδοσιν τῆς νόσου ἡ ἀπαλλαγὴ τῶν κατοίκων ἀπὸ τῆς ὑποχρεώσεως τοῦ δαμαλισμοῦ.

1881	θάνατοι ἐξ εὐλογίας	7.
1882	—	0.
1883	—	8.
1884	—	11.
1885	—	52.
1886	—	85 μέχρι τοῦδε.

Ἀμυλλωμένη πρὸς τὸν σύζυγόν της, ὅστις μετὰ πολλοῦ ζήλου ἐργάζεται πρὸς εἰσαγωγὴν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὸ κράτος του, ἡ αὐτοκράτειρα τῆς Ἰαπωνίας ἐξέδωκεν ἀρτίως διάταγμα δι' οὗ ὑποχρεοῖ τῆς παρουσιαζομένης εἰς τὴν αὐτὴν κυρίας νὰ φέρωσι πάντοτε ἐνδυμασίας κατὰ τοὺς εὐρωπαϊκοὺς συρμούς. Ἀλλὰ καὶ ἡ κόμμωσις αὐτῶν διέταξε νὰ γίνηται τοῦ λοιποῦ κατὰ τὸν ἀμερικανικὸν τρόπον καὶ οὐχὶ κατὰ τὸν ἰαπωνικόν.

— Μά, κύριε ξενοδόχε, πάρε τὴ γάτα σου ἀπὸ δ'αὐ. Αὐτὴ θέλει νὰ φάῃ ἀπὸ τὸ ἴδιο πιάτο μαζύ μου.

— Ἀ, τὴν καυμένην, εἶνε τόσο καλὴ γάτα. Ἀνεγνώρισε τὸ πιάτο ποῦ τρώει. Κάλῃ βράδῳ τῆς βάζω ἐστὶ ἴδιο πιάτο νὰ φάῃ.

— Πόσο ἤπια γθὲς τὸ βράδῳ, κύρ Μητρο;

— Οἶνο πῶ λης. Τέσσαρες ὀκάδες, κύρ Γιάννη ὄλα ὄλα.

— Μοῦ φαίνεται, κύρ Μητρο, πῶς ὅταν ἐγὼ πίνω σὺ βλέπεις διπλᾶ.